

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมชมรายการโทรทัศน์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. สื่อมวลชนกับการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของสื่อมวลชนเพื่อการศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญของสื่อมวลชนต่อการศึกษา
 - 1.3 ประเภทและบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนทางการศึกษา
 - 1.4 ครูกับสื่อมวลชน
 - 1.5 การใช้สื่อมวลชนในการเรียนการสอน
2. โทรทัศน์กับการศึกษา
 - 2.1 ความหมายของโทรทัศน์การศึกษา
 - 2.2 ความสำคัญของโทรทัศน์ต่อการศึกษา
 - 2.3 บทบาทของโทรทัศน์ต่อการศึกษา
 - 2.4 ประเภทของรายการโทรทัศน์
 - 2.5 พฤติกรรมชมรายการโทรทัศน์
 - 2.6 การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอน
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
 - 3.1 ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 3.2 ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 3.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 3.4 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ครูประณตศึกษา

4.1 ลักษณะของครูประณตศึกษา

4.2 ครูประณตศึกษากับงานสอน

4.3 สมรรถภาพและพฤติกรรมของครูประณตศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สื่อมวลชนกับการศึกษา

สื่อมวลชนเป็นสื่อที่สามารถติดต่อสื่อสาร ไปสู่คนจำนวนมากได้ในเวลาเดียวกันและสามารถกระจายข่าวสารในเวลาอันรวดเร็ว ทำให้เหตุการณ์สำคัญซึ่งเกิดขึ้นในที่หนึ่งกลายเป็นข่าวกระจายไปทั่วทุกมุมโลก ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนทั่วโลก จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ในการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยสามารถนำมาใช้ในการศึกษาเพื่อให้ความรู้ในลักษณะของ “สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา”

1.1 ความหมายของสื่อมวลชนเพื่อการศึกษา

วิจิตร ภักดิ์ศรีรัตน์ (2530) กล่าวว่า สื่อมวลชนตรงกับคำภาษาอังกฤษคือ “Mass Media” หมายถึง ตัวพาหรือพาหนะที่นำข่าวสาร ไปสู่ผู้รับเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วย วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารและภาพยนตร์ เมื่อข่าวสารที่สื่อพาไปนั้นเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ เพื่อการเรียนการสอน สื่อมวลชนนั้นเราเรียกว่า “สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา” หรือ “Educational Mass Media”

คณาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต (2539) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารมวลชน หมายถึง กระบวนการนำสารหรือการส่งสาร ไปยังคนจำนวนมาก ก่อนข้างจะสลับซับซ้อนกว่าการสื่อสารประเภทอื่น ผู้ส่งสารอาจเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นองค์กรหรือสถาบันก็ได้และผู้รับสารจำนวนมากนั้นมักจะอยู่กระจัดกระจายไม่มีปฏิริยาสัมพันธ์ต่อกัน ด้วยเหตุนี้ปฏิริยาตอบโต้ที่เกิดจากผลของการสื่อสารจึงไม่ปรากฏโดยตรงหรือทันทีทันใด แต่มักจะแสดงออกในรูปของความพอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งสังเกตได้จากพฤติกรรมของผู้รับ ถ้าพอใจมักจะปฏิบัติบ่อยๆหรือกระทำซ้ำๆ ในกรณีที่น่าวิธีการของ

สื่อสารมวลชนมาใช้ในการเรียนการสอนเราจึงเรียกว่า “การสื่อสารมวลชนเพื่อการศึกษา” และเรียกตัวสื่อหรือตัวกลางซึ่งนำสารไปยังคนจำนวนมากนี้ว่า “สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา”

กิดานันท์ มลิทอง (2540) ได้ให้ความหมายของสื่อมวลชนไว้ว่า สื่อมวลชน หมายถึง สื่อประเภทต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร ไปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ วิทยุทัศน์ โทรทัศน์ ฯลฯ ที่นำข่าวสารความรู้ไปสู่มหาชน เมื่อนำสื่อมวลชนมาใช้ในการศึกษา จึงเรียกว่า “สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา” ซึ่งหมายถึง การนำสื่อมวลชนมาใช้เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้หรือเนื้อหาบทเรียนไปสู่ผู้เรียนหรือผู้รับจำนวนมากได้ในเวลาเดียวกัน การใช้นี้สามารถนำสื่อมวลชนมาเป็นที่ใช้ในการสอนโดยตรงแก่ผู้เรียนหรือใช้เป็นที่ให้ความรู้อย่างกว้างๆ แก่ผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ก็ได้เช่นกัน

จากคำอธิบายของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา หมายถึง การนำสื่อมวลชนซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นต้น มาเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้และเนื้อหาวิชาไปสู่ผู้เรียนเป็นจำนวนมากในเวลาเดียวกัน โดยสื่อมวลชนที่นำมาใช้นั้นจะใช้เป็นที่การสอนโดยตรงหรือนำมาใช้เพื่อเสริมประสบการณ์แก่ผู้เรียนก็ได้

1.2 ความสำคัญของสื่อมวลชนต่อการศึกษา

สื่อมวลชนเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษา เป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ที่สำคัญ สามารถกระจายข่าวสาร ความรู้ในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว ช่วยสร้างองค์ความรู้สร้างโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น หล่อหลอมทัศนคติใหม่ๆ ให้กับมวลชน นัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนทำหน้าที่เสมือนครูมหาชนที่ให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชนรวมทั้งช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ (รุ่ง แก้วแดง, 2540)

ซึ่งวิลาศ มณีวัต นักสื่อสารมวลชนและนักประชาสัมพันธ์ที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง (อ้างถึงใน อนันต์ธนา อังกนิรันท์และเกื้อกุด คุปรัตน์, 2525) ได้กล่าวว่า “... การศึกษามีได้จบอยู่ที่ประตูโรงเรียนหรือสิ้นสุดที่รั้วมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่ประชาชนยังต้องมีการศึกษาอยู่เสมอ คือ ศึกษาเพื่อที่จะให้เข้าใจสภาพของสังคมปัจจุบันรอบๆตัวเรา อาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนก็คือสื่อแห่งการศึกษาที่สำคัญที่สุดของประชาชนในสังคมปัจจุบัน”

สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการให้การศึกษาได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะใช้เป็นอุปกรณ์เสริมระบบการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้ว ยังอำนวยความสะดวกทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างดียิ่งด้วย นักการศึกษาหลายท่านจึงเห็นพ้องต้องกันว่า สื่อมวลชนมิใช่เป็นเพียงเครื่องช่วยในการเรียนการสอน แต่เป็นสิ่งที่ควรอยู่ในระบบของการเรียนการสอนทุกระบบ ถ้ารู้จักใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว สามารถให้ประสิทธิภาพทางการศึกษาแก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อมวลชนมีประโยชน์ในการให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชน โดยการเสริมสร้างความรู้ ทักษะและเจตคติ เพื่อช่วยให้ปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมถึงแวดล้อมได้อย่างดี และช่วยแนะแนวทางการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพตามระบอบประชาธิปไตยอย่างมั่นคงด้วย (วิจิตร ภักดีรัตน์, 2540) เนื่องจาก สื่อมวลชนสามารถให้ข่าวสารและถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้สึกต่างๆ ที่หลากหลายไปสู่มวลชนด้วยความรวดเร็ว จึงเป็นสิ่งได้เปรียบต่อการศึกษาในชั้นเรียน ทั้งนี้ เพราะการศึกษาในชั้นเรียนไม่ยืดหยุ่น มักเป็นการศึกษาตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ในตำรา ซึ่งปัจจุบันความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ มีความเจริญก้าวหน้ามากและนับวันจะกว้างขวางออกไปเรื่อยๆ การศึกษาโดยอาศัยความรู้จากในตำราอย่างเดิวย่อมไม่เพียงพอ แม้แต่ครูเองก็มีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาความรู้จากแหล่งวิชาการอื่นๆ อีกมาก โดยเฉพาะแหล่งที่จะศึกษาหาความรู้ได้มากและสะดวกก็คือ “สื่อมวลชน” (ศาสตราจารย์ จิตนะ, 2528)

สมบูรณ์ สงวนญาติ (2534) กล่าวว่า ความจำเป็นที่ต้องนำสื่อมวลชนมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษา เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. อัตราเพิ่มของประชากรสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนให้เพียงพอกับจำนวนประชากรได้ เพราะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นการลงทุนสูงซึ่งเกินกำลังของรัฐที่จะกระจายการศึกษาให้ทั่วถึง
2. ประชาชนขาดความเสมอภาคทางการศึกษา หมายถึง โอกาสเข้าศึกษาในระดับต่างๆ ตามความต้องการ ไม่ทัดเทียมกัน บางคนมีโอกาสเรียนแค่ระดับประถมศึกษา บางคนมีโอกาสถึงระดับมัธยมศึกษาและส่วนน้อยมีโอกาสถึงระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ โรงเรียนแต่ละโรงเรียนก็ยังมีคุณภาพที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านอาคารสถานที่ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อม และถึงอำนวยความสะดวกต่างๆ ผู้ที่มีโอกาสเข้าศึกษาในโรงเรียนหรือสถาบันที่มีชื่อเสียงหรือมีความพร้อมสูงย่อมได้เปรียบ
3. ความรู้และวิชาการแขนงต่างๆ ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งมีผลทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงอันมีผลผลักดันให้คนในสังคมต้องปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งต้องอาศัยการศึกษา แต่การศึกษาในระบบ

โรงเรียนมีข้อจำกัดมากมาย จึงจำเป็นต้องหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพเข้าช่วย นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ตามแนวคิดของการศึกษาคงตลอดชีวิต คือ หลังจบจากสถาบันการศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดเวลา

ปัญหาดังกล่าวจะบรรเทาได้ ถ้าใช้ทรัพยากรด้านสื่อมวลชนที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์ โดยนำมาใช้จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้ศึกษาอย่างกว้างขวาง ตามแนวคิดของการศึกษาคงตลอดชีวิต (Life Long Education) และนำไปช่วยแก้ปัญหา ด้านการสอนในระบบโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอนให้สูงขึ้น ได้ ยิ่งเป็นสื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพด้วยแล้ว ช่อม่านวศคุณประโชชน์แก่กระบวนการเรียนการสอนได้ดังต่อไปนี้

1. สามารถแพร่กระจายความรู้ เนื้อหาสาระในสาขาวิชาต่างๆ ไปสู่คนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสได้เรียนรู้กว้างขวางขึ้น ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกมนุษย์
2. เปิดโอกาสให้ประชาชนที่กระจายอยู่ตามที่ต่างๆ ทั่วประเทศ มีโอกาสได้รับประโยชน์ทางการศึกษาเท่าเทียมกัน เป็นการขยายห้องเรียนให้กว้างออกไป โดยผู้เรียนไม่ต้องเข้าชั้นเรียน แต่สามารถเรียนได้ตามลำพังและตลอดเวลา
3. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนวัสดุการศึกษาของระบบโรงเรียน ทั้งด้านสถานที่ บุคลากร สื่อการเรียนการสอนและถึงอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องเรียนไม่พอ ขาดผู้สอน ที่มีประสิทธิภาพ สื่อการสอนที่จำเป็นมีจำกัด ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้โดยอาศัยสื่อมวลชนเข้าช่วย
4. ช่วยปรับปรุงการสอนของครูซึ่งมีความสามารถแตกต่างกัน ให้มีคุณภาพดีใกล้เคียงกัน โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นสื่อในการถ่ายทอดเทคนิควิธีการ ด้วยการให้คำแนะนำและสาธิตการสอน ผ่านสื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์ได้ผลดีมาก
5. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของรัฐ ถ้าได้มีการวางแผนเตรียมการอย่างรัดกุม จะสามารถจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนได้ครอบคลุม ค่อนข้างและมีคุณภาพคู่กับการลงทุน

นอกจากนี้ ประพนอม เมืองคุ่ม (2532) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของสื่อมวลชนไว้ดังนี้

1. สื่อมวลชนมีประโยชน์ในการแจ้งข่าวสาร ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงต่างๆ ให้สังคมรับรู้
2. สื่อมวลชนก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้อุบัติการณ์ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดี
3. สื่อมวลชนทำให้เกิดความรอบรู้ในทุกๆ ด้านที่ทันเหตุการณ์และทุกสาขาวิชา

4. สื่อมวลชนทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
5. สื่อมวลชนนำมาใช้สอนทักษะ การพูด การฟัง การอ่าน การเขียน ทั้งหลักภาษา และวรรณคดี ได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า สื่อมวลชนมีความสำคัญต่อการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ที่สำคัญ สามารถกระจายข่าวสารความรู้ได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว มากขึ้นและไกลขึ้น ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุการศึกษา อีกทั้งยังทำให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ปัจจุบันความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ มีความเจริญก้าวหน้า และกว้างขวางขึ้นเรื่อยๆ การศึกษาโดยอาศัยความรู้จากในตำราเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ จำเป็นต้องอาศัยสื่อมวลชนช่วยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่ประชาชนด้วย

1.3 ประเภทและบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนทางการศึกษา

การติดต่อสื่อสารของมนุษย์ตั้งแต่อดีตนั้น มีรูปแบบต่างๆ โดยการแสดงท่าทาง การใช้สัญลักษณ์ เช่น ภาษามือ ควันไฟ ฯลฯ จนมาถึงพัฒนาการด้านภาษาพูดและภาษาเขียนดังเช่นปัจจุบัน เมื่อมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสารจึงมีการประดิษฐ์อุปกรณ์รับส่งอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งภาพและตัวอักษร ซึ่งการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารนี้ ทำให้คนเราสามารถติดต่อกันได้อย่าง รวดเร็วและกว้างขวางไม่จำกัดจำนวนผู้รับ จึงทำให้เกิดการสื่อสารมวลชนขึ้นโดยการใช้สื่อมวลชน ประเภทต่างๆ ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและยังนำมาใช้ในวงการการศึกษาอีกด้วย

สื่อมวลชนทางการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. วิทยุกระจายเสียง
2. โทรทัศน์
3. ภาพยนตร์
4. สิ่งพิมพ์ (คณาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2539)

สื่อมวลชนทางการศึกษาแต่ละประเภทมีสภาพการทำงาน คุณลักษณะพิเศษเฉพาะตัว วิธีการนำเสนอไปสู่จุดหมายปลายทางแตกต่างกัน ความรวดเร็วในการส่งสารก็ต่างกัน มีความมั่นคงถาวรในการส่งสารไม่เหมือนกัน ดังนั้น สื่อมวลชนทางการศึกษาแต่ละประเภทจึงมีประสิทธิภาพในการนำเสนอต่างกัน นักการศึกษาและนักสื่อสารมวลชนหลายท่านได้กำหนดหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ดังนี้

อนันต์ธนา อังกินันท์และเกื้อกุด คุปรัตน์ (2525) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ สรุปได้ว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญ 5 ประการคือ

1. เสนอข่าวสาร หน้าที่ของสื่อมวลชนที่สำคัญก็คือ การเสนอข่าวสารให้แก่ประชาชน โดยทั่วไป โดยเริ่มตั้งแต่การหาข่าว รวบรวมข่าวและจัดส่งข่าวไปให้ประชาชน ข่าวดังกล่าวนั้น อาจจะเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ ข่าวเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายและการทำมาหากิน ข่าวกีฬา ข่าวบันเทิงต่างๆ ตลอดจนข่าวอุบัติเหตุและข่าวอาชญากรรม ฯลฯ การเสนอข่าวของสื่อมวลชนโดยทั่วไปจะต้องเสนอตามข้อเท็จจริง โดยไม่จำเป็นต้องสอดแทรกความคิดเห็นใดๆ ลงไป คุณค่าของการเสนอนั้นขึ้นอยู่กับความรวดเร็ว ถูกต้องและมีรายละเอียดครบถ้วน

2. เสนอความคิดเห็น โดยทั่วไปแล้วสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็น วิทญู โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และภาพยนตร์ จำเป็นต้องเป็นตัวแทนของประชาชนในการเสนอความคิดเห็นให้กับผู้บริหารประเทศได้รับทราบ คุณค่าของบทวิจารณ์นั้นขึ้นอยู่กับสิ่งที่สื่อมวลชนได้ยกเนื้อหาของข่าวมาวิจารณ์ในรูปของบทความว่ามาจากข่าวที่ถูกต้องหรือไม่และเป็นตัวแทนแสดงความคิดเห็นของประชาชนโดยส่วนใหญ่หรือไม่ สิ่งสำคัญคือ สื่อมวลชนต้องทำการตรวจสอบประสามติของประชาชนอยู่เสมอ เพื่อจะได้ขุดวิจารณ์และให้ข้อเสนอแนะที่มีน้ำหนักเพียงพอ

3. ให้ความบันเทิง การให้ความบันเทิงเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของสื่อมวลชนโดยทั่วไป ผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทญู ชมโทรทัศน์และชมภาพยนตร์ มักเลือกทำในเวลาว่างจากการทำงานและต้องการพักผ่อน อาจเป็นช่วงเช้าก่อนไปทำงาน ตอนพักรับประทานอาหารกลางวันหรือตอนเย็นภายหลังเลิกงาน ฯลฯ ในช่วงเวลาดังกล่าวสื่อมวลชนจะได้รับความสนใจมากที่สุด ฉะนั้นสื่อมวลชนควรตระหนักถึงหน้าที่ประการนี้ให้มาก เพราะเป็นความต้องการของประชาชนโดยทั่วไป

4. ให้ความรู้ สื่อมวลชนต้องทำหน้าที่ให้ความรู้แก่ประชาชนโดยทั่วไป อาจเป็นการให้ความรู้โดยตรง เช่น วารสารทางการศึกษา ตำราเรียน วิทยุโรงเรียนและโทรทัศน์การศึกษาหรืออาจแทรกอยู่ในรายการต่างๆ เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์หรือในบางคอลัมน์ของหนังสือพิมพ์ก็ได้

5. โฆษณาและประชาสัมพันธ์ บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่ง ก็คือการโฆษณาสินค้าและบริการ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์กิจการต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ ต่างก็มีรายได้จากการโฆษณาสินค้าและกิจการต่างๆ จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การโฆษณานี้ไม่ใช่เป็นประโยชน์แต่เฉพาะสื่อมวลชนที่ได้รับค่าโฆษณาเท่านั้น แม้แต่ประชาชนโดยทั่วไปก็มีความต้องการทราบว่า เมื่อต้องการชมภาพยนตร์โรงใดโรงหนึ่ง โรงภาพยนตร์ใดเสนอฉายเรื่องใดบ้างและเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร น่าชมหรือไม่ เมื่อต้องการซื้อสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็อยากทราบว่ามิมีบริษัทใด ผลิตสินค้านั้นๆ ออกจำหน่ายบ้าง สรรพคุณเป็นอย่างไร ราคาประมาณเท่าใดและมีจำหน่ายที่ใดบ้าง ฉะนั้นการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ จึงเป็นหน้าที่สำคัญและเป็นประโยชน์ทั้งสื่อมวลชน เจ้าของสินค้าและกิจการ ตลอดจนประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ซื้อสินค้าและใช้บริการ

วิรัช ฤทธิรัตนกุล (2526) กล่าวถึง หน้าที่ของสื่อมวลชน สรุปได้ว่า สื่อมวลชนเป็นพลังที่สำคัญของชาติ เพราะมีบทบาทหน้าที่ต่อความรู้ตึกนิกคิคคของประชาชนทั้งประเทศ ดังนี้

1. หน้าที่ในการเสนอข่าวข้อเท็จจริง (Information Function) คือ การเผยแพร่ข่าวสารเหตุการณ์ต่างๆ ให้ประชาชนได้รับทราบ

2. หน้าที่ในการเสนอความคิดเห็น (Opinion Function) ได้แก่ บทบาทในการเสนอความคิดเห็นในประเด็นปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคม เป็นผู้นำสำคัญในการเสนอความคิดเห็นของมวลชน สร้างทัศนคติทางการเมืองและประชามติ (Public Opinion) การเสนอข่าวหรือข้อคิดเห็นนั้น ช่อมทำให้เกิดปฏิกิริยาได้คอบจากผู้รับสาร ซึ่งเจตคติและปฏิกิริยาดังกล่าวจะรวมกันเป็นประชามติในที่สุด

3. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง (Entertainment Function) ได้แก่ การเสนอข่าวสารที่เป็นสาระบันเทิง เช่น นวนิยาย เรื่องสั้นหรือคอลัมน์บันเทิงประจำ ซึ่งออกมาเพื่อความบันเทิงของผู้อ่าน นอกจากนี้วิทยุ โทรทัศน์ ก็มีรายการละคร เพลง คอนเสิร์ตหรือการแสดงต่างๆ ด้วย

4. หน้าที่ในการให้การศึกษา (Educational Function) ได้แก่ การให้ความรู้ในด้านต่างๆ แก่มวลชน แนะนำสิ่งที่เป็นสาระประโยชน์แก่สังคม ให้ความรู้รอบตัว วิชาการหรือประสบการณ์ใหม่ๆ แก่ประชาชน

5. หน้าที่ในการเป็นผู้ที่วางผังผู้ปกครอง เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน สื่อมวลชนในระบอบประชาธิปไตยจะคอยท้วงติงผู้มีอำนาจหรือผู้ปกครองมิให้กระทำการ นอกขอบเขตหรือผิดไปจากความต้องการของประชาชน โดยการเสนอข่าวหรือบทวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานของรัฐบาลหรือข้าราชการให้ปฏิบัติหน้าที่โดยบริสุทธิ์ยุติธรรม

6. หน้าที่ในการเผยแพร่โฆษณา (Publicity and Advertising) คือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง เผยแพร่และโฆษณา (Advertising Media) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสื่อมวลชนเองที่ได้ขายเวลา อันเป็นรายได้หลักสำคัญของสื่อมวลชน ทำให้ประชาชนได้รู้จักสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่างๆ ทำให้ สามารถเลือกซื้อหรือใช้บริการได้ตามที่ต้องการ

7. หน้าที่ในการให้บริการสาธารณะ (Public Service) คือ การช่วยให้บริการสาธารณะ แก่สังคมส่วนรวม เสนอข่าว ประกาศแจ้งความข่าวสารบริการแก่มวลชน หรือให้ข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวม เช่น งานการกุศล งานสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

คณาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต (2539) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ พอสรุปได้ 5 ประการ คือ

1. มีหน้าที่ในการเสนอข่าวสารข้อเท็จจริงแก่มวลชน ได้แก่ การเสนอข่าวสาร เหตุการณ์และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ให้ประชาชนทราบตามข้อเท็จจริง โดยไม่จำเป็นต้องสอดแทรกความคิดเห็นใด ๆ ลงไป

2. มีหน้าที่ในการเสนอความคิดเห็นในประเด็นหรือปัญหาใด ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อ ผลประโยชน์ของส่วนรวม ในนามตัวแทนของประชาชนหรือในลักษณะที่เป็นผู้นำทางความคิด ของมวลชน ซึ่งการแสดงความเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ จะทำให้ผู้รับมีปฏิกิริยาตอบโต้ ออกมาในลักษณะชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ปฏิกิริยาดังกล่าวจะทำให้เกิด การรวมตัวกลายเป็นประชามติได้

3. มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่มวลชน ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งเจตคติ ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม ทักษะและเทคนิควิธีในการประกอบกิจกรรมการงาน ทั้งทางตรงและทางอ้อม

4. มีหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่มวลชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน คลายความเครียดและมีสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ รายการเพลง คนตรี ละคร นิยาย เป็นต้น

5. มีหน้าที่ในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ติดต่อกัน ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การค้า การให้บริการด้านธุรกิจและบริการสาธารณะ

Schramm (1975) ได้กล่าวถึงหน้าที่หลักของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม 5 ประการ คือ

1. หน้าที่ในการเป็นแหล่งให้ข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
2. หน้าที่เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชน ต่อประเด็นปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่ในสังคม
3. หน้าที่เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ประชาชน เท่ากับเป็นแหล่งเพิ่มพูนปัญญา อันจะนำมาซึ่งความก้าวหน้าของตนเองและสังคม
4. หน้าที่ในการบันเทิง เพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนทางด้านจิตใจ คลายความตึงเครียด และให้ความสนุกสนาน
5. หน้าที่ให้บริการทางธุรกิจ เพื่อประโยชน์ต่อการค้าขายและเศรษฐกิจของสังคม

จากการที่มีผู้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้หลายท่าน สามารถสรุปบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนได้ดังนี้

1. เสนอข่าวสาร ได้แก่ การเสนอข่าวสารเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวต่างๆ ให้แก่ประชาชนได้รับทราบตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นใดๆ ลงไป
2. เสนอความคิดเห็น ได้แก่ การเป็นตัวแทนของประชาชนในการเสนอความคิดเห็นในปัญหาหรือประเด็นต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม
3. ให้การศึกษา ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ และประสบการณ์ใหม่ๆ ตลอดจนแนะนำสิ่งที่เป็นสาระประโยชน์แก่ประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม
4. ให้ความบันเทิง ได้แก่ การให้ความบันเทิงแก่ประชาชนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความเครียดและมีสุขภาพจิตที่ดี
5. โฆษณาประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การทำหน้าที่เป็นสื่อในการเผยแพร่ โฆษณาและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเกิดความเข้าใจที่ดีต่อสินค้าและบริการต่างๆ

1.4 ครูกับสื่อมวลชน

ครู คือ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่นักเรียน เพื่อให้เติบโตขึ้นเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ โดยที่นักเรียนได้พัฒนาตนเองตั้งแต่เล็ก ๆ ภายใต้อบรมสั่งสอนของครูจนเป็นผู้ยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ครูจึงต้องเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อจะได้นำความรู้เหล่านั้นมาถ่ายทอดให้แก่นักเรียน ดังนั้นสื่อมวลชนจึงให้ข่าวสาร สารความรู้ ตลอดจน

ความเจริญก้าวหน้าของวิชาการต่างๆ ในสังคมจึงเป็นที่สนใจของครูอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะศึกษาไว้เพื่อสอนนักเรียนแล้ว ครูเองก็จะพบแต่ความเจริญรุ่งเรืองด้วยสาระความรู้ต่างๆ ที่ได้รับจากสื่อมวลชนเหล่านั้นนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีบางอย่างที่สามารถสนองความต้องการของครูด้านความบันเทิง ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและผ่อนคลายความตึงเครียด หลังจากนั้นเหน็ดเหนื่อยจากการอบรมสั่งสอนนักเรียนมาทั้งวัน การนำเรื่องบันเทิงเหล่านี้ไปเสนอกับนักเรียนย่อมเป็นที่ยอมรับ อีกทั้งช่วยให้การเรียนการสอนน่าสนใจ นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนด้วยความสุข สนุกสนานเพลิดเพลินอีกด้วย (ประนอม เมืองคุ้ม, 2532)

ในสมัยก่อนสื่อมวลชนทำหน้าที่เสนอข่าวสารและความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัจจุบันสื่อมวลชนเพิ่มหน้าที่ในการเชื่อมโยงผลการปฏิบัติงานของรัฐบาลเสนอเป็นข่าวต่อประชาชนด้วย ในทางกลับกันสื่อมวลชนก็เสนอความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐบาลในรูปของการวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น เพื่อให้รัฐบาลนำไปประกอบการบริหารงานการปกครองบ้านเมือง มีข้อสังเกตว่า หากสื่อมวลชนสนใจแต่จะประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เพียงอย่างเดียว ย่อมละทิ้งคุณธรรมหรือจรรยาบรรณไป การปลูกฝังใจประชาชนให้พัฒนาค่านิยมในทางถูกต้องดีงามย่อมลดน้อยลงด้วย ครูจึงต้องรับรู้และเท่าทันสื่อมวลชนเหล่านั้น ตลอดจนกำหนดแบบแผนในการพัฒนาความคิดที่สื่อมวลชนเสนอให้ เพื่อตนเองจะได้ทำหน้าที่ชี้แจงนักเรียนให้เข้าใจและรับสิ่งที่ประโชชน์จากสื่อมวลชนมาใช้ ครูต้องเป็นนักอ่านและต้องส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่านด้วย ซึ่งสื่อมวลชนประเภท หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ภาพยนตร์และโทรทัศน์เป็นสิ่งที่นักเรียนชอบอยู่แล้ว ครูน่าจะใช้เป็นสื่อกลางในการกระตุ้นและจูงใจให้นักเรียนรักการอ่านหนังสือได้ (ก่องแก้ว เจริญอักษร, 2525)

เสรี วงษ์มณฑาและคณะ (2533) กล่าวว่า สื่อมวลชนเปรียบเสมือนคาบสองคม ซึ่งมีทั้งประโยชน์และโทษต่อการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาทางด้านความคิด ดังนั้น เมื่อนำสื่อมวลชนมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องเป็นผู้ทำหน้าที่หาวิธีการให้นักเรียนได้รู้ถึงประโยชน์และโทษของสื่อมวลชนเหล่านั้น โดยชี้แนะให้นักเรียนรู้จักใช้วิจารณญาณในการคิดวิเคราะห์หรือวิพากษ์วิจารณ์สื่อมวลชนต่างๆอย่างมีเหตุผล ทำให้นักเรียนได้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยใช้สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทำให้ครูและนักเรียนได้เกิดความรู้ มีประสบการณ์เป็นพื้นฐานของความคิดและเกิดความเข้าใจสิ่งต่างๆ ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การปลูกฝังเจตคติ ตลอดจนเสริมสร้างบุคลิกภาพให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ได้ (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2523)

ก่อน สวัสดิทวัฒน์ (2535) กล่าวว่า ข่าวสารและสารสนเทศที่สื่อมวลชนนำมาเผยแพร่ เป็นข่าวสารและความรู้ที่ทันสมัย แตกต่างกับความรู้ที่ครูนำมาสอนในโรงเรียน ซึ่งเป็นความรู้ที่เก่าแก่มากเป็นส่วนใหญ่ โดยเหตุที่สื่อมวลชนทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารและความรู้อย่างกว้างขวาง ทันสมัยนี้เอง นักปราชญ์บางท่านจึงกล่าวว่าสื่อมวลชนเป็นโรงเรียนข้างเคียงหรือโรงเรียนคู่ขนาน (parallel school) นอกจากนั้น การที่สื่อมวลชนได้นำข่าวสารและสารสนเทศมาเผยแพร่วันละ มาก ๆ ถ้านักเรียนไม่รับฟังหรือรับชมก็เท่ากับว่าได้ปิดหูปิดตาตนเอง ไม่ยอมดักดวงความรู้ ทั้ง ๆ ที่มีโอกาสได้รับความรู้อย่างสะดวกสบาย เรื่องนี้นักเรียนอาจไม่ทราบว่า จะได้รับความรู้จาก ทางใด ต้องถือเป็นหน้าที่ของครูที่จะสอนให้นักเรียนใช้สื่อมวลชนเป็นแหล่งแสวงหาความรู้

สรุปได้ว่า ครูในฐานะเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่นักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรม ต้องทำหน้าที่รับสิ่งที่ประ โยชน์จากสื่อมวลชนมาใช้ในการ ปลูกฝังเจตคติที่ดีงามให้แก่นักเรียนและชี้แจงสิ่งที่ไม่ดีให้นักเรียนได้เข้าใจ ครูควรสอนให้ นักเรียนใช้สื่อมวลชนเป็นแหล่งในการแสวงหาความรู้ ตลอดจนนำความบันเทิงที่ได้รับจาก สื่อมวลชนมาเสนอแก่นักเรียน เพื่อช่วยทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนน่าสนใจ นักเรียนมี ความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนด้วยความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน

1.5 การใช้สื่อมวลชนในการเรียนการสอน

ในสังคมปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า สื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์และอินเทอร์เน็ตเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก การติดต่อ สื่อสารที่รวดเร็วกว้างไกลด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้สื่อมวลชนแต่ละประเภทมีความน่าสนใจ ยิ่งขึ้น นอกจากให้ข่าวสารและความเคลื่อนไหวต่างๆ แก่ประชาชนโดยทั่วไปแล้วยังทำให้นักเรียน สนใจติดตามสื่อมวลชนต่างๆเป็นประจำ เนื่องจาก สภาพสังคมปัจจุบันพ่อแม่มีภารกิจในการ ทำงานมากจึงมีเวลาอบรมสั่งสอนลูกน้อยลง แต่แทบทุกบ้านมีสื่อมวลชนต่างๆ ไว้เป็นเพื่อนลูก ดังนั้นครูควรนำสื่อมวลชนที่มีอยู่ที่บ้านมาเป็นสื่อในการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้นักเรียนสามารถ ติดตามศึกษาได้ ดังที่ นักการศึกษาและนักวิจัยหลายท่าน ได้กล่าวถึงการใช้สื่อมวลชนในการเรียน การสอน ดังนี้

สมพร มั่นตะสูตร (2526) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยโดยใช้สื่อมวลชน สามารถทำได้ดังนี้

1. จัดให้มีการอภิปรายเรื่องการใช้ภาษาในสื่อมวลชน โดยกำหนดหัวข้อเกี่ยวกับภาษาในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้ภาษาของนักหนังสือพิมพ์ การใช้ภาษาโฆษณา ฯลฯ
2. จัดสัมมนาการใช้ภาษาของสื่อมวลชนในหัวข้อต่างๆ ตามโอกาสอันควร
3. จัดแสดงผลงานนิทรรศการ ผลงานการวิเคราะห์หรือวิพากษ์วิจารณ์งานเขียนในสื่อมวลชน
4. จัดป้ายนิเทศและนิทรรศการเกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนศึกษาจากสื่อมวลชนนอกเขตแพร่
5. มอบหมายให้นักเรียนศึกษารวบรวมและวิเคราะห์วิจารณ์งานเขียนประเภทต่างๆ ในสื่อมวลชน
6. ให้นักเรียนวิเคราะห์การพาดหัวข่าวในคำรูปแบบการสื่อสารและโครงสร้างของประโยค
7. ให้นักเรียนรวบรวมและวิเคราะห์คำที่เกิดขึ้นใหม่ในสื่อมวลชน
8. ให้นักเรียนวิเคราะห์การใช้ภาษาไทยโดยทั่วไปของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับว่ามีการใช้ถ้อยคำสำนวนและประโยคอย่างไร
9. ให้นักเรียนศึกษา วิเคราะห์ลักษณะการเสนอข่าวสารและการจัดลำดับในการเสนอข่าวสารว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร
10. ให้นักเรียนฝึกเขียนข่าว บทความและสารคดีต่างๆ โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์ประกอบการสอนของครู แล้วครูพิจารณาทำนอกเขตแพร่ในรูปแบบต่างๆ
11. ให้นักเรียนฝึกเขียนประกาศ ประชาสัมพันธ์และโฆษณา ฯลฯ

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ จิตนะ (2528) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะแก่ครูในการนำสื่อมวลชนมาใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

1. ครูควรปรับปรุงวิธีการสอนโดยเน้นให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อมูลหรือค้นหาข้อเท็จจริง (Discovery Method) จากแหล่งสื่อมวลชนต่างๆ ให้มากเป็นการฝึกให้นักเรียนเป็นผู้จัดการวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจได้ด้วยเหตุผล โดยอาศัยข้อมูลที่ได้ศึกษามาเป็นพื้นฐาน
2. ครูควรเป็นผู้มีบทบาทในการชี้แนะให้นักเรียนเป็นผู้รู้จักอ่านข่าวสารและหาข้อมูลจากสื่อมวลชน โดยฝึกทักษะการแยกข้อเท็จจริง (Facts) และความคิดเห็น (Opinions)
3. ครูควรนำความรู้ปัจจุบันที่ได้จากสื่อมวลชนมาประกอบการสอนเพื่อเป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่เป็นทฤษฎีกับความจริงในสังคม

4. ครูควรศึกษาวิธีการใช้สื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ ตามประเภทของสื่อ ซึ่งมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามสมัยนิยม เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการศึกษาวิจัยของจิรพงษ์ ของเพชร (2538) พบว่า อาจารย์ตั้งคมศึกษาส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการนำสื่อมวลชนมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพราะสื่อมวลชนนำเสนอเหตุการณ์ที่ทันยุคทันสมัยเป็นปัจจุบัน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน มีประสบการณ์ตรงเป็นรูปธรรมมากขึ้นและใช้สื่อมวลชนเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ นอกห้องเรียน ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้นักเรียนเห็นตัวอย่างที่หลากหลาย สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งไหนควรปฏิบัติ สิ่งไหนไม่ควรปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ การใช้สื่อมวลชนในการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดนั้น อาจารย์ตั้งคมศึกษาส่วนใหญ่เสนอความคิดเห็นว่าควรใช้สื่อมวลชนให้ตรงกับเนื้อหา จุดประสงค์ เหมาะสมกับเวลา วิชาของนักเรียน เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ควรมีการเตรียมตัวศึกษาเนื้อหาสาระจากสื่อมวลชนมาอย่างดี แล้วแนะนำให้นักเรียนใช้สื่อมวลชนเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า อภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น ตลอดจนมีการติดตามกิจกรรมของนักเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้ นักเรียนรู้จักรับผิดชอบ อีกทั้งควรใช้สื่อมวลชนในการนำเข้าสู่บทเรียน สอนเนื้อหา สรุปบทเรียน เพื่อสร้างความสนใจทำให้บทเรียนมีคุณค่ามากขึ้น ควรมีการตรวจสอบและเปรียบเทียบเนื้อหาสาระที่ได้จากสื่อมวลชนเพื่อความถูกต้อง น่าเชื่อถือและควรจัดหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางด้านสื่อมวลชน ในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้แก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนจะได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ฉวีวรรณ พันธุศิริ (2538) ได้ศึกษาพบว่า ครูนำสื่อมวลชนประเภทต่างๆ โดยเฉพาะ หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์มาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งมีลักษณะการใช้ในรูปแบบต่างๆ กันตามประเภทของสื่อมวลชน คือใช้ในการเตรียมการสอนทางด้านเนื้อหา โดยครูนำเนื้อหาในหัวข้อต่างๆ ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในหลักสูตรมาใช้เตรียมการสอน ในการเตรียมด้านสื่อการสอนจะเป็นลักษณะการติดตามชม ฟัง อ่านหรือติดตามข่าวแล้วรวบรวมข่าวโดยการจดบันทึก ตัดข่าว หรือภาพเก็บไว้ มีการสำรวจรายการที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในหลักสูตรและให้นักเรียนไปชม ฟัง อ่าน หรือติดตามสื่อมวลชนประเภทต่างๆ เพื่อนำมาอภิปรายในชั้นเรียนหรือเล่าให้เพื่อนฟัง ส่วนการใช้สื่อมวลชนประเภทต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนการสอนคือ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการเล่าข่าวหรือให้นักเรียนเล่าข่าวสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง ในชั้นสอน ครูส่วนใหญ่

ใช้ในลักษณะเล่าเรื่องหรือสถานการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้นักเรียนอภิปรายร่วมกันและวิเคราะห์ข่าวหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตีค่าห้ละ 1-2 ครั้ง ในขั้นสรุป ครูส่วนใหญ่ใช้ในลักษณะสรุปร่วมกับนักเรียนหลังจากเรียนเนื้อหาจบแล้ว ให้นักเรียนเขียนคำขวัญ นำเพลงที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับเรื่องที่เรียนมาสรุปและให้นักเรียนจดบันทึกเนื้อหาบทเรียน ตีค่าห้ละ 1-2 ครั้ง ในขั้นวัดผล ครูส่วนใหญ่ใช้ในลักษณะให้นักเรียนฟัง อ่านหรือชมสถานการณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแล้วตอบคำถาม ให้นักเรียนรวบรวมข่าว เขียนเรียงความเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการบ้านและเขียนคำขวัญ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ปัจจุบันสื่อมวลชนเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก แทบทุกบ้านมีสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ไว้เป็นเพื่อนดู คังนั้น ครูควรใช้สื่อมวลชนที่มีอยู่ที่บ้านให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน โดยการแนะนำให้นักเรียนใช้สื่อมวลชนเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล รู้จักวิเคราะห์หรือวิพากษ์วิจารณ์ แยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็นจากสื่อมวลชน นอกจากนี้ ครูควรนำความรู้ที่ได้จากสื่อมวลชนมาประกอบการเรียนการสอน เพื่อเป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่เป็นทฤษฎีให้เข้ากับความเป็นจริงในสังคม เพราะสื่อมวลชนนำเสนอเหตุการณ์ที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่ทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ในเวลาอันรวดเร็ว

2. โทรทัศน์กับการศึกษา

โทรทัศน์ได้รับการยอมรับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีความเหมาะสมสำหรับการศึกษาย่างยิ่ง เนื่องจาก เป็นสื่อมวลชนที่มีทั้งภาพและเสียง ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ ได้ง่ายและลึกซึ้ง นับวันโทรทัศน์จะมีอิทธิพลต่อการให้การศึกษาในระดับต่างๆ มากขึ้น ซึ่งมีปัญหาจำนวนประชาชนเพิ่มขึ้นและประชาชนต้องการความรู้มากขึ้น โทรทัศน์จึงเป็นสื่อมวลชนที่มีประโยชน์มากเพราะสามารถเสนอเรื่องราวและทักษะต่างๆ ได้อย่างดี

2.1 ความหมายของโทรทัศน์การศึกษา

Callaban (1953 อ้างถึงใน ประหยัด จิระวรพงศ์, 2528) กล่าวว่า โทรทัศน์ หมายถึงระบบการถ่ายทอดเพื่อให้ผู้รับเห็นภาพเหมือนกับแหล่งกำเนิดของภาพนั้น โดยการแปลสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ด้วยสายหรือวิทยุ สำหรับโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นการประยุกต์ระบบโทรทัศน์เพื่อการสื่อสารสำหรับปรับปรุงสภาพการเรียนรู้และเพิ่มพูนประสิทธิภาพกระบวนการเรียนการสอน

ประหัต จิระวารพงศ์ (2528) กล่าวว่า โทรทัศน์ หมายถึง ระบบการส่งภาพและเสียงไปพร้อมๆ กัน ด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อสื่อสารความวัตถุประสงค์ ส่วนโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ก็คือ ลักษณะเดียวกับที่กล่าวแล้ว แต่เน้นรายการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ ทั้งระดับการสอนในชั้นเรียนและระดับการจัดรายการที่สถานีโทรทัศน์ต่างหาก

กิดานันท์ มลิทอง (2540) อธิบายว่า “โทรทัศน์” (Television) แปลความหมายได้ว่า “การเห็นในระยะไกล” หมายถึง การส่งภาพและเสียงจากสถานีส่งไปยังผู้รับซึ่งเป็นมวลชนในที่ต่างๆ ซึ่งสามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ได้พร้อมๆ กัน เมื่อมีการนำโทรทัศน์มาใช้ในวงการศึกษา จึงทำให้เกิดคำว่า “โทรทัศน์การศึกษา” (Educational Television) ตามความหมายของคำนี้ โทรทัศน์เป็นเพียง “สื่อหรือช่องทาง” เพื่อนำความรู้มายังผู้เรียน มิใช่เป็นตัวของ “การศึกษา” หรือบรรจุความรู้ไว้ในตัวเอง แต่เป็นการใช้โทรทัศน์เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา หรืออาจกล่าวได้ว่า โทรทัศน์การศึกษาเป็นผลการนำรูปแบบและเทคนิคของสื่อโทรทัศน์มาประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อธุรกิจทางการศึกษา เป็นลักษณะหนึ่งของเทคโนโลยีการศึกษา โทรทัศน์การศึกษาจะแพร่ภาพรายการทั้งในระบบวงจรเปิดและในระบบวงจรปิด โดยรายการเหล่านั้นจะมีเนื้อหาอย่างกว้างๆ เพื่อเป็นข้อมูลส่งเสริมทางการศึกษาและวัฒนธรรม มิได้ออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อการเรียนการสอน แต่ก็สามารถนำมาใช้ประกอบการสอนได้

สรุปได้ว่า โทรทัศน์การศึกษา หมายถึง การส่งสัญญาณภาพและเสียงจากสถานีส่งไปยังผู้รับซึ่งเป็นมวลชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา รายการที่แพร่ภาพมีเนื้อหาอย่างกว้างๆ เป็นข้อมูลสำหรับส่งเสริมทางการศึกษา ถึงแม้มิได้ออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อการเรียนการสอนแต่ก็สามารถนำมาใช้ประกอบการสอนได้

2.2 ความสำคัญของโทรทัศน์ต่อการศึกษา

โทรทัศน์มีความสำคัญในการใช้เป็นสื่อเพื่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาการเมือง การพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาการศึกษา จะเห็นได้ว่าประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศนิยมใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษา ที่เรียกว่า “ETV” (Educational Television) (ชลดดา วงศ์วิชัย, 2539) สำหรับประเทศไทยนั้น นับวันโทรทัศน์จะมีอิทธิพลต่อการให้การศึกษาในระดับต่างๆ มากขึ้น ซึ่งมีปัญหาจำนวนประชาชนเพิ่มขึ้นและประชาชนต้องการความรู้มากขึ้น การขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การขาดแคลน

นักวางแผนและนักการศึกษา จึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางในการนำเทคโนโลยีทางการศึกษา มาช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ได้ เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพของประชาชนที่ได้ผลอย่างรวดเร็ว และประหยัด โทรทัศน์จึงเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษามาก เพราะสามารถ เสนอเรื่องราวและทักษะต่างๆ ได้เป็นอย่างดี (วิจิตร ภักดิ์ศรี, 2540)

โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่สามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางใน 3 ด้านด้วยกัน คือ

- ประสบการณ์ในมิติของความจริง (Reality)
- ประสบการณ์ในมิติของกาลเวลา (Time)
- ประสบการณ์ในมิติของสถานที่ (Space)

ผู้ที่ถูกเลือกสรรให้ทำหน้าที่เป็นผู้แสดง (performer) ย่อมทำหน้าที่ได้ดีกว่าครู ไม่ว่าจะเป็น การร้อง การเต้น การแสดงท่าทางและการพูดคุย โดยครูทางโทรทัศน์สามารถทดลองสิ่งต่างๆ ที่ ครูในชั้นเรียนทำไม่ได้ บางครั้งสิ่งที่ทดลองหรือนำมาแสดงอาจเป็นสิ่งที่ครูไม่ทราบมาก่อน การใช้ เทคนิคด้านแสง เสียง คนตรีและภาพที่สวยงามช่วยทำให้รายการโทรทัศน์น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น โทรทัศน์เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎแห่งแรงโน้มถ่วง โดยการหย่อน วัตถุลงมาจากเฮลิคอปเตอร์ที่บินอยู่ในระดับความสูง 100 เมตร โทรทัศน์ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ เกี่ยวกับความกดของบรรยากาศ โดยการอัดลมออกจากท่อที่ฝังอยู่ใต้น้ำแล้วปล่อยให้น้ำพุ่งจากท่อ ขึ้นไปในอากาศเป็นน้ำพุสูงกว่า 10 เมตร เป็นต้น โทรทัศน์สามารถนำภาพทะเลสาบ ภาพภูเขาไฟ ภาพทิวทัศน์และขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศเพื่อนบ้าน แม้กระทั่งพื้นผิวของดวงจันทร์ มาให้ชม ด้วยภาพเหล่านี้ทำให้ประสบการณ์เกี่ยวกับสถานที่ที่ได้รับการขยายขอบเขตออกไปทันที เมื่อนักเรียนเกิดความประทับใจก็จะคิดค้นแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเองต่อไป นอกจากนี้ โทรทัศน์สามารถขณะมิติด้านกาลเวลาด้วย เช่น นำภาพเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มาเสนอใหม่ นำภาพการแตกหน่อของเมล็ดพืชซึ่งเติบโตกลายเป็นต้นไม้ใหญ่ในเวลาชั่วพริบตาให้ชม ด้วย อัตราความเร็วที่มองเห็นได้ด้วยตา หรือนำเสนอการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วของวัตถุด้วยเทคนิค ภาพช้า เป็นการเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางสังคมแก่นักเรียน กล่าวได้ว่า โทรทัศน์ช่วยขยายโลกของนักเรียนให้กว้างขวางขึ้น โดยผ่านประสบการณ์ทางอ้อม (indirect experience) ซึ่งในที่สุด ก็จะนำนักเรียนไปสู่ประสบการณ์ทางตรง (direct experience) กล่าวคือ นักเรียนเกิดความสนใจที่จะค้นคว้าทดลองด้วยตนเองหรือ ไปชมสถานที่ต่างๆ ที่เห็น ในโทรทัศน์ด้วยตนเองภายหลัง (นิธิโมโต, 2538)

ในฐานะที่เป็นสื่อการสอนและการศึกษานั้น โทรทัศน์นับว่าเป็นสื่อที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยสมบูรณ์ ซึ่งวิจิตร ภักดีรัตน์ (2533) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ที่สมบูรณ์จะต้องมีประเภทของการเรียนรู้รวมกันอยู่อย่างน้อย 3 ประเภท คือ

1. ความรู้ หมายถึง ความรู้ในรายละเอียดของข้อเท็จจริง ความรู้ในกระบวนการหรือหลักการ ซึ่งโทรทัศน์ทำได้ดีมาก เพราะสามารถเสนอภาพนิ่งอันมีรายละเอียดให้พิจารณาได้ เสนอการเคลื่อนไหวที่เน้นความรู้ในกระบวนการ สามารถนำตัวอย่างหรือประจักษ์พยานต่างๆ เข้ามาให้นักเรียนได้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ อันจะสามารถสรุปให้เป็นกฎเกณฑ์หรือหลักการได้ ทำให้สามารถนำความรู้หรือหลักการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. เจตคติ โทรทัศน์มีทั้งภาพและเสียง สามารถนำสภาพที่เป็นจริงเข้ามาให้นักเรียนเห็นได้และสามารถกระตุ้นอารมณ์ได้ดี การมีอารมณ์ร่วมเป็นจุดที่สำคัญในการก่อให้เกิดเจตคติ ความซาบซึ้งและคำนิยม นับว่าเป็นพลังให้แก่พฤติกรรมของมนุษย์

3. ทักษะ เมื่อมีความรู้ มีเจตคติแล้ว การปฏิบัติให้ได้ผลดีต้องมีความสามารถทำได้โดยคล่องแคล่ว นั่นคือต้องมีทักษะนั่นเอง โทรทัศน์สอนทักษะได้ดี เพราะสามารถเสนอขั้นตอนต่าง ๆ ให้คนปฏิบัติตามได้หรือเข้าใจได้ สามารถสาธิตเป็นขั้นตอนให้ผู้ชมเห็นได้ชัดเจน โดยถ่ายทอดให้เห็นส่วนที่ต้องการให้เห็นและทำให้การเคลื่อนไหวที่รวดเร็วให้ช้าลงได้

นภดล วรรณาคม (2527) ได้กล่าวถึง โทรทัศน์ในด้านของการให้ประโยชน์ทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. โทรทัศน์ช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้ดีกว่า เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคน โดยสามารถนำข่าวสารและเรื่องราวซึ่งมีทั้งภาพและเสียง ไปสู่ผู้ชมได้

2. โทรทัศน์ช่วยในการอบรมสั่งสอนและฝึกนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียนได้ หากครูหรือผู้ปกครองรู้จักเลือกรายการที่ดีมีประโยชน์มาให้นักเรียนชม

3. โทรทัศน์ช่วยเสริมบทเรียนและการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีความสำคัญในการพัฒนาการศึกษา รายการโทรทัศน์ต่างๆ แม้มิได้ออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อการเรียนการสอนโดยตรง แต่ก็สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ หากครูรู้จักเลือกรายการที่ดีมีประโยชน์มาให้นักเรียนชม ก็สามารถฝึกนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียนได้และโทรทัศน์สามารถช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่นักเรียนใน 3 ด้านด้วยกัน คือ ในด้านมิติของความจริง มิติของกาลเวลาและมิติของสถานที่

2.3 บทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์ต่อการศึกษา

โทรทัศน์มีบทบาทโดยตรงต่อการศึกษาของประชาชนหลายด้าน เช่น ช่วยเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีไปสู่คนทุกกลุ่ม ทุกระดับชั้นและทุกระดับเศรษฐกิจของสังคม ให้ความรู้ในสิ่งที่ค้นพบใหม่ ช่วยให้ประชาชนนำความรู้ที่ได้จากรายการโทรทัศน์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ โทรทัศน์ยังช่วยให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับประเทศชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นการช่วยกระตุ้นให้คนในชาติมีความสามัคคีและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะอย่างมีแบบแผน (ดวงพร นิ่มมา, 2535)

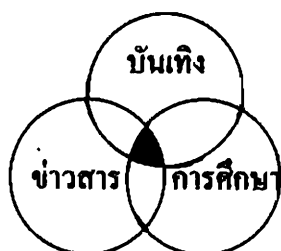
หากพิจารณาบทบาทของโทรทัศน์ต่อการศึกษาแล้ว จะเห็นได้ว่าโทรทัศน์มีคุณสมบัติพิเศษหลายประการ คือ

1. โทรทัศน์มีคุณสมบัติของโสตทัศนศึกษาอย่างครบถ้วน
2. โทรทัศน์สามารถนำอุปกรณ์การศึกษาอื่นๆ เช่น ของจริง รูปภาพ ภาพยนตร์และสื่ออื่นๆ เข้ามาใช้เป็นสื่อประสม สามารถสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งการใช้อุปกรณ์หลายอย่างร่วมกันเช่นนี้ย่อมทำให้นักเรียนเข้าใจดียิ่งขึ้น
3. โทรทัศน์เป็นเครื่องมือที่สามารถระดมสรรพคุณของการเรียนรู้ได้หลายประการ เพราะเสนอแนวคิดที่หลากหลาย สร้างเจตคติ ให้ข่าวสารที่สำคัญ โดยไม่จำเป็นต้องมีความสามารถทางภาษาสูงหรือต้องมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นด้วย
4. โทรทัศน์สามารถช่วยถ่ายทอดประสบการณ์จากครูที่เก่งหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะไปยังผู้รับเป็นจำนวนมาก
5. โทรทัศน์สามารถให้ประสบการณ์แก่ผู้ชมได้มาก สามารถให้ความรู้ได้กว้างขวางทั้งในด้านการดำรงชีวิตและความรู้ในด้านวิชาชีพ (อรรณพ เข็ชรถาวร, 2524)

นิชิโมโด (2538) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของโทรทัศน์ไว้ 3 ประการคือ

1. ให้ความบันเทิง
2. ให้ข้อมูลข่าวสาร
3. ให้การศึกษา

หน้าที่ทั้งสามประการของโทรทัศน์ไม่สามารถแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด แต่จะซ้อนกันอยู่ดังแผนภาพต่อไปนี้

ซึ่งรายการบันเทิงอาจมีส่วนที่ให้ข่าวสารและการศึกษาอยู่ด้วย ในขณะที่รายการเพื่อการศึกษา ก็จำเป็นต้องมีความบันเทิงและข้อมูลข่าวสารเป็นองค์ประกอบ แต่ที่คิดที่สุด ก็คือ หน้าที่ทั้งสามประการควรมีสัดส่วนที่สมดุลกัน โดยปกติสถานีโทรทัศน์เพื่อการค้าจะจัดลำดับความสำคัญให้แก่วางการบันเทิงก่อน ขณะที่สถานีของรัฐมักให้ความสำคัญแก่วางการข่าวสารและการศึกษา

สรุปได้ว่า โทรทัศน์มีบทบาทโดยตรงต่อการศึกษาของประชาชนในหลายด้าน สามารถสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมให้แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถระดมประสบการณ์การเรียนรู้ได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีความสามารถทางภาษาสูงหรือต้องมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น และยังให้ความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต ความรู้ด้านวิชาชีพอีกด้วย นอกจากนี้ โทรทัศน์ยังมีหน้าที่ 3 ประการ คือ ให้ความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสารและให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งหน้าที่ทั้งสามประการไม่สามารถแยกจากกัน ได้โดยเด็ดขาด

2.4 ประเภทของรายการโทรทัศน์

การแบ่งรายการโทรทัศน์ออกเป็นประเภทต่างๆ ขึ้นอยู่กับงานวิจัยแต่ละเรื่อง เพราะแต่ละงานวิจัยมีความยึดหยุ่นในการจัดแบ่งประเภทของรายการให้เป็นกลุ่มย่อยแตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตาม รายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศทุกสัปดาห์ จะมีรูปแบบภายนอกที่แน่นอนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนดูเหมือนเป็นสูตรสำเร็จ ซึ่งแต่ละสัปดาห์จะมีรูปแบบของรายการที่เหมือนเดิม หากแต่ให้รายละเอียดเพิ่มขึ้นจนรู้ดีกว่ามีความหลากหลาย (Edward and Bretz, 1968) ได้มีนักการศึกษาและนักวิจัยหลายท่านจัดแบ่งประเภทของรายการโทรทัศน์ไว้ ดังนี้

Goodhardt, Ehrenberg and Collins (1979) ได้จัดแบ่งประเภทรายการโทรทัศน์ โดยการวิเคราะห์การเลือกชมรายการต่างๆ จากปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ดังนี้

1. ข่าวสารประจำวัน (News & News Magazines)
2. สารคดีรวมทั้งวิเคราะห์ข่าว (Documentaries & News Features) โดยอาจมีลักษณะเป็นข่าวแบบสารคดี การอภิปรายทั่วไป รายการแบบนิคยสารหรือปกิณกะอย่างใดอย่างหนึ่ง

3. ศาสนา (Religion)
4. การศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education)
5. ละครและภาพยนตร์ (Drama & Series) อาจเป็นเรื่องสั้นเป็นตอน เรื่องผจญภัยและ
อาชญากรรม วีรบุรุษตะวันตกและภาพยนตร์ชุดซึ่งดำเนินเรื่องสืบต่อกันโดยยึดเค้าโครงเรื่องเดิม
6. ภาพยนตร์เรื่องยาว (Cinema Film)
7. รายการบันเทิงและดนตรี (Entertainment & Music)
8. กีฬา (Sports)

ส่วนการจัดประเภทของรายการเพื่อศึกษาอัตราการดูซ้ำหรือการติดตามชมรายการ
โทรทัศน์นั้น Goodhardt, Ehrenberg and Collins (1979) แบ่งรายการไว้ดังนี้

1. ภาพยนตร์เรื่องยาวเป็นชุด (Serials)
2. ภาพยนตร์เป็นตอน (Series)
3. ละครตลกเป็นตอน (Comedy Series)
4. รายการโชว์ (Shows)
5. แข่งขันตอบปัญหาและเกม (Quizzes & Games)
6. รายการกีฬา (Sports)
7. ภาพยนตร์เรื่องยาว (Films)
8. ละครโทรทัศน์ (Plays)
9. ปกติกะ (Miscellaneous)

Piepe, Emerson and Lannon (1975) ได้สำรวจความชอบในการเลือกชมรายการและ
ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นทางสังคมกับลักษณะนิสัยในการดูโทรทัศน์ของกลุ่มผู้ใช้
แรงงานและครอบครัว ในพอร์ตหมัท เขาได้จัดกลุ่มของรายการโทรทัศน์ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. ละครสั้นและรายการบันเทิง (Comedy and Light Entertainment)
2. การศึกษาและสารนิเทศ (Education and Information)
3. กีฬา (Sports)
4. ละครและภาพยนตร์ชุด (Plays and Quality Series)
5. ภาพยนตร์เรื่องยาว (Films)
6. รายการสำหรับเด็ก (Children's Programs)
7. รายการศาสนา (Religious Programs)

Lyle and Hoffman (1972) ได้ศึกษาการใช้โทรทัศน์และสื่ออื่นๆ ของนักเรียน โดยให้นักเรียนระดับเกรด 1 เกรด 6 และเกรด 10 เลือกรายการโทรทัศน์ที่ชอบมากที่สุด 4 รายการและนำรายการต่างๆ มาจัดกลุ่มได้เป็น 14 กลุ่ม ได้แก่

1. การผจญภัยแนวใหม่ (Hip Adventure)
2. ละครเบาสมอง (Situation Comedy)
3. ละครชีวิตครอบครัวเบาสมอง (Family Situation Comedy)
4. ตำรวจและนักสืบ (Cop/Detective)
5. การ์ตูน (Cartoon)
6. ดนตรีและรายการวิพิธทัศนา (Music and Variety)
7. ละคร (Plays)
8. นาฏกรรม (Dramatic)
9. ข่าว (News)
10. การศึกษาและวัฒนธรรม (Education and Culture)
11. ภาพยนตร์คาวบอยตะวันตก (Western)
12. เกมต์ (Games)
13. กีฬา (Sports)
14. ภาพยนตร์เรื่องยาว (Films)

Williams (1974) มีแนวคิดที่โทรทัศน์เกิดจากการรวมกันและการพัฒนารูปแบบต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ ห้องประชุมสาธารณะ ห้องเรียน วิทยุ โรงภาพยนตร์ โรงละคร สนามกีฬา ป้ายประกาศ โฆษณาและอื่นๆ จึงได้จัดกลุ่มรายการโทรทัศน์เป็น 9 ประเภท ดังนี้

1. ข่าว (News)
2. อภิปรายและสนทนา (Argument and Discussion)
3. การศึกษา (Education)
4. ละคร (Drama)
5. ภาพยนตร์ (Films)
6. วิพิธทัศนา (Variety)
7. กีฬา (Sports)
8. โฆษณา (Advertising)
9. เกมและการแสดงที่มีพิธีกรเป็นผู้ดำเนินรายการ (Pastimes)

นอกจากนี้ เฉพาะรายการที่ผู้ชมสนใจ ซึ่งไม่รวมถึงรายการโฆษณาสินค้า Williams (1974) ได้จัดรายการออกเป็น 10 ประเภท พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดลักษณะของแต่ละประเภทไว้คือ

1. ข่าวและข่าวบริการสังคม (News and Public Affairs) ได้แก่ ภาพยนตร์สารคดี ข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวการเกษตร ข่าวกีฬา การวิเคราะห์ข่าว การสนทนาหรือการอภิปรายปัญหาสังคม
2. สารคดี (Features and Documentaries) ได้แก่ ภาพยนตร์สารคดี การท่องเที่ยว ชีวิตสัตว์ รวมทั้งรายการที่ให้สาระความรู้
3. การศึกษา (Education) เป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อให้ความศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน
4. ศิลปะและดนตรี (Arts and Music) เช่น รายการจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาษาและวรรณคดี รวมถึงรายการดนตรีคลาสสิก
5. รายการสำหรับเด็ก (Children Programs) เป็นรายการที่จัดขึ้นสำหรับเด็กโดยตรง อาจเป็นการ์ตูน หุ่นเชิดมือ หุ่นกระบอก ซึ่งให้ความรู้และ/หรือความบันเทิง
6. ละครโทรทัศน์ (Drama) รายการที่จัดเป็นละครโทรทัศน์ ต้องเป็นตอนสั้นๆ และดำเนินเรื่องติดต่อกันไปตลอด
7. ภาพยนตร์ (Movies) เป็นภาพยนตร์เรื่องยาวที่ได้จากโรงภาพยนตร์
8. ปกิณกะบันเทิง (General Entertainment) เป็นรายการที่เน้นความบันเทิงในหลายรูปแบบ แต่ยังให้สาระความรู้ด้วย เช่น รายการแข่งขันตอบปัญหาชิงรางวัล ได้วาที แฟชั่น และดนตรี หรืออาจมีหลายรูปแบบดังกล่าวรวมกัน
9. กีฬา (Sports) เป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อสุขภาพอนามัยและความบันเทิง รวมถึงการอภิปรายเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพและอนามัย
10. ศาสนาและรายการส่งเสริมศีลธรรม (Religion) เช่น รายการถ่ายทอดพิธีกรรมทางศาสนา สารคดี การอภิปรายทางศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรม

ชัชองค์ พรหมวงศ์และนิคม ทาแดง (2534) กล่าวว่า เมื่อจำแนกประเภทรายการโทรทัศน์ตามบทบาทของสื่อมวลชนแล้ว สามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภทคือ

1. รายการข่าวสาร เป็นรายการที่เสนอเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมา ตามที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ผู้ชมได้ทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่างๆ ทั้งที่เป็นข่าวสดที่เพิ่งเกิดขึ้นหรือเป็นข่าวแห้งที่เคยเสนอไปแล้ว แต่นำมาเสนอเพิ่มเติมเป็นชุด เพื่อให้ทราบถึงความ เป็นไป

2. รายการความรู้และการศึกษา เป็นรายการที่มุ่งให้ผู้ชมได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สารคดีนำเที่ยวสถานที่บางแห่ง การปฏิบัติตนให้มีสุขภาพที่ดี การทำอาหาร การเลี้ยงไก่ เป็นต้น รวมทั้งรายการเพื่อการสอนเนื้อหาสาระที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา เช่น รายการเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นต้น

3. รายการโหม่งน้ำวและงูใจ เป็นรายการที่มุ่งเปลี่ยนแปลงเจตคติและค่านิยมของผู้ชมให้เห็นด้วย ให้คล้อยตาม ให้รู้สึกชอบหรือไม่ชอบประเด็นใดประเด็นหนึ่ง มักอยู่ในรูปของรายการวิจารณ์ข่าว วิเคราะห์ข่าวที่จัดเป็นบทความ บทบรรณาธิการหรือการอภิปรายให้เห็นข้อดีของเรื่องหนึ่งและข้อเสียของอีกเรื่องหนึ่ง เป็นต้น

4. รายการบันเทิง เป็นรายการที่มุ่งให้ความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ทำลายหรือลดความเครียด อาจเป็นรายการบันเทิงที่มีสาระสูง เช่น รายการสารคดีบางเรื่องเกี่ยวกับชีวิตสัตว์หรือการเดินทางไปบนถนนประวัติศาสตร์เส้นหนึ่งของประเทศจีน คือ “ถนนสายไหม” หรือ “silk road” ซึ่งผู้ชมจะได้รับความรู้และความเพลิดเพลินกับภาพและเรื่องราวที่เสนอ อาจเป็นรายการบันเทิงที่มีสาระไม่มาก แต่มุ่งให้เป็นเพศฆณาตความเครียดและความกังวลใจต่างๆ

5. รายการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นรายการที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ชมคล้อยตามคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการที่โฆษณา มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหน่วยงานที่กำลังประชาสัมพันธ์ รายการโฆษณากับรายการประชาสัมพันธ์แตกต่างกัน ในขณะที่รายการโฆษณามุ่งโหม่งน้ำวใจให้ผู้ชมชอบสิ่งที่โฆษณา รายการประชาสัมพันธ์มุ่งสร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ชมกับหน่วยงานที่ขายผลิตภัณฑ์และบริการ (แม้หน่วยราชการก็มีผลิตภัณฑ์จะต้องขาย คือ บริการที่ต้องให้แก่ประชาชน) และมุ่งสร้างความนิยมให้เกิดขึ้น

สำหรับสถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยก็พยายามจัดรายการที่มีลักษณะคล้ายกันเข้าในกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้ผู้ชมได้ใช้ประกอบการพิจารณาเลือกชมรายการต่างๆ ได้สะดวกและ รวดเร็วยิ่งขึ้น แต่รายการในแต่ละเดือนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ฉะนั้น ประเภทของรายการอาจมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับรายการโทรทัศน์ในเดือนนั้น

จากการที่มีผู้แบ่งประเภทของรายการโทรทัศน์ไว้หลายท่านนั้น ผู้วิจัยขอแบ่งประเภทของรายการโทรทัศน์ออกเป็น 11 ประเภท โดยการประยุกต์จากการแบ่งรายการโทรทัศน์ของแต่ละท่านเข้าด้วยกัน ดังนี้

1. ประเภทรายการข่าว (News) เป็นรายการที่เสนอเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมา ตามที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ผู้ชมได้ทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่างๆ ทั้งที่เป็นข่าวสด ที่เพิ่งเกิดขึ้นหรือข่าวแห่งที่ได้เคยเสนอไปแล้ว แต่นำมาเสนอเพิ่มเติมเป็นชุดเพื่อให้ทราบความเป็นไป ได้แก่ ข่าวในพระราชสำนัก ข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวกีฬา ข่าวเกษตรกร เป็นต้น
2. ประเภทรายการอภิปรายและสนทนา (Argument and Discussion) เป็นรายการที่มีการพูดคุยกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีผู้ดำเนินการอภิปรายคอยป้อนประเด็นหรือคำถาม ให้ผู้ร่วมรายการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการอภิปรายและสนทนาเกี่ยวกับปัญหาสังคมหรือเป็นการวิเคราะห์ข่าวและเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น รายการสนทนา 45 นาที รายการเหตุบ้าน-การเมือง รายการเช้าวันนี้ รายการมองรัฐสภา เป็นต้น
3. ประเภทรายการความรู้และการศึกษา (Knowledge and Education) เป็นรายการที่มุ่งให้ผู้ชมได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การทำอาหาร การทำไร่ การทำนา การทำสวน การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น เป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อให้ความศึกษาแก่ประชาชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งรายการเพื่อการสอนเนื้อหาสาระที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา เช่น รายการเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทางไกล ผ่านดาวเทียมของสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
4. ประเภทรายการสารคดี (Features and Documentaries) เป็นรายการที่เสนอเรื่องราวโดยการบันทึกภาพตามความจริงหรือโดยการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อย่างเหมาะสม เพื่อดึงดูดใจทางด้านเหตุผลและอารมณ์ รวมทั้งเป็นการขยายความรู้ ความเข้าใจ โดยเสนอวิธีการตั้งปัญหา และแก้ปัญหาอย่างจริงจัง เช่น สารคดีชีวิตสัตว์ วิทยาศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น
5. ประเภทรายการสำหรับเด็กและการ์ตูน (Children Programs) เป็นรายการที่จัดขึ้นสำหรับเด็กโดยตรง อาจมีการ์ตูน หุ่นเชิดมือ หุ่นกระบอกในรายการเพื่อสร้างความสนใจ ซึ่งรายการสำหรับเด็กและการ์ตูนเป็นรายการที่ให้ความรู้หรือความบันเทิง หรือให้ทั้งความรู้และความบันเทิง ตลอดจนมีการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมที่ดีงามแก่เด็ก
6. ประเภทรายการละครและภาพยนตร์ (Drama and Movies) เป็นรายการที่เสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยการจำลองสถานการณ์เป็นละคร มีการกำหนดผู้แสดง จัดสร้างฉาก แต่งตัว และแต่งหน้าให้สมจริงสมจัง ใช้เทคนิคการละครเพื่อสนองเรื่องราวให้เหมือนจริงมากที่สุด ได้แก่ รายการที่จัดเป็นละคร โทรทัศน์ซึ่งเป็นตอนสั้นๆ ที่ดำเนินเรื่องติดต่อกันไปตลอดหรือภาพยนตร์ชุดและภาพยนตร์เรื่องยาว

7. ประเภทรายการศิลปะและดนตรี (Arts and Music) เป็นรายการเกี่ยวกับจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาษาและวรรณคดี รวมทั้งรายการดนตรีคลาสสิก เป็นรายการที่ให้ความรู้และความซาบซึ้งทางศิลปะและดนตรีพร้อมกับความบันเทิง
8. ประเภทรายการกีฬา (Sports) เป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกาย การรักษาสุขภาพอนามัยและการเล่นกีฬาด้วยความปลอดภัย ตลอดจนการให้ความรู้ในการชมกีฬา ประเภทต่างๆ เช่น รายการเจาะสนาม สิกข์้ามวยไทย สपोर्टไฟกีส วงจรกีฬา เป็นต้น
9. ประเภทรายการปิกนิกะบันเทิง (General Entertainment) เป็นรายการที่มีความหลากหลายของเนื้อหา โดยการแบ่งรายการออกเป็นช่วง แต่มีการเชื่อมโยงรายการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเน้นความบันเทิงหลายรูปแบบแต่ยังคงให้สาระความรู้อยู่บ้าง เช่น การได้วาที แฟชั่นหรือหลายๆ อย่างรวมกัน
10. ประเภทรายการแข่งขันตอบปัญหาและเกม (Quizzes and Games) เป็นรายการที่มีจุดประสงค์หลักเพื่อนำเสนอการแข่งขันตอบปัญหาและการเล่นเกมในรูปแบบต่างๆ ในรายการ เช่น การแข่งขันตอบปัญหาระหว่างกลุ่มของผู้ที่มาร่วมรายการหรืออาจเปิดโอกาสให้ผู้ชมทางบ้านมีส่วนร่วมในรายการ โดยสามารถถามหรือตอบปัญหาเข้ามาในรายการได้ด้วย เป็นต้น
11. ประเภทรายการศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม (Religion) เป็นรายการที่มีการถ่ายทอดพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงรายการสารคดีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม

2.5 พฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจเกี่ยวกับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ ในปี พ.ศ. 2537 พบว่าจำนวนครัวเรือนทั่วประเทศมีทั้งสิ้นประมาณ 13.6 ล้านครัวเรือน ในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ประมาณ 10.2 ล้านครัวเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 74.9 เมื่อเปรียบเทียบอัตราร้อยละของครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์เป็นรายภาค พบว่า กรุงเทพมหานครมีอัตราดังกล่าวสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 84.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราร้อยละต่ำสุด เท่ากับ 68.1 สำหรับอัตราการชมโทรทัศน์ในแต่ละภาค พบว่า กรุงเทพมหานครมีประชากรร้อยละ 93.4 ชมโทรทัศน์ ซึ่งสูงกว่าภาคอื่น ข้อมูลนี้สอดคล้องกับรายงานการวิจัยโครงการสำรวจสถานะเศรษฐกิจ สังคม และประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครของ เทียนฉาย กิระนันท์ (2535) ซึ่งได้สำรวจเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชน พบว่า ชีวิตของชาวกรุงเทพมหานครในส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อต้องการทราบหรือเปิดรับรายการประการใดก็ตามชาวกรุงเทพมหานครมักเลือกใช้โทรทัศน์เป็นสื่อแรกและใช้มากกว่าสื่ออื่น

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการชมโทรทัศน์ของประชากรชายและหญิง พบว่า อัตราการชมโทรทัศน์โดยรวมใกล้เคียงกัน โดยมีสัดส่วนของเพศหญิงสูงกว่าชายเล็กน้อย ประมาณร้อยละ 0.2 กล่าวคือ ประชากรหญิงชมโทรทัศน์คิดเป็นอัตราร้อยละ 89.5 ของจำนวนประชากรทั้งหมดที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป ส่วนประชากรชายชมโทรทัศน์คิดเป็นอัตราร้อยละ 89.3 หากพิจารณาประชากรที่ชมโทรทัศน์เป็นกลุ่มอายุ พบว่า กลุ่มประชากรวัยเด็กเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนของผู้ชมโทรทัศน์มากที่สุด กล่าวคือ ในกลุ่มประชากรวัยเด็กทั้งหมดซึ่งมีประมาณ 11 ล้านคน มีผู้ชมโทรทัศน์คิดเป็นร้อยละ 92.8 รองลงมาได้แก่ กลุ่มเยาวชนคิดเป็นร้อยละ 91.0 ส่วนวัยผู้ใหญ่มีผู้ชมโทรทัศน์คิดเป็นร้อยละ 89.7 จากจำนวนประชากรทั้งหมดที่อยู่ในกลุ่มนี้ ประมาณ 25.2 ล้านคนและกลุ่มผู้สูงอายุมีสัดส่วนของผู้ชมโทรทัศน์เป็นประจําในอัตราคําสุด คือ ร้อยละ 73.4 จากการวิเคราะห์เรื่องอัตราการชมโทรทัศน์ของประชากรในแต่ละระดับการศึกษาพบว่า ผู้ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าและระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่า มีสัดส่วนของผู้ชมโทรทัศน์มากกว่าร้อยละ 90 ผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่ามีประมาณร้อยละ 87 สำหรับกลุ่มผู้ที่ไม่มีการศึกษาจะมีสัดส่วนค่อนข้างคํา เท่ากับร้อยละ 68.6

จากการสำรวจพฤติกรรมการชมโทรทัศน์ของประชาชน ซึ่งหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ และบริษัทฟอร์ไอทีวีเสิร์ช จำกัด (ฐานเศรษฐกิจ, 2536 อ้างถึงใน จิยากร เตะตะเวช, 2539) ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนในกรุงเทพมหานครพบว่า ทุกเพศ ทุกวัยโดยส่วนใหญ่ (71%) ต่างชมโทรทัศน์เป็นประจําทุกวัน โดยเฉพาะวัยกลางคน (อายุ 45-55 ปี) ติดตามชมเป็นประจําสูงถึง 82% ส่วนผู้ที่มีเวลาติดตามชมเป็นครั้งคราวมีประมาณ 29% ซึ่งมักชมประมาณสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง (19%) โดยเลือกชมเฉพาะวันที่มีเวลาว่างและในวันหยุดสุดสัปดาห์หรือเลือกชมเฉพาะวันที่มีรายการน่าสนใจ (7%) และใช้เวลาในการชมรายการโทรทัศน์นั้น สำนักวิจัยมิติน ได้สำรวจ พบว่า ผู้ชมให้ความสนใจชมรายการโทรทัศน์โดยเฉลี่ย 3 ชั่วโมง 51 นาทีต่อวัน ในวันธรรมดาและ 6 ชั่วโมง 53 นาที ในวันหยุดสุดสัปดาห์ (มิติน, 2538 อ้างถึงใน จิยากร เตะตะเวช, 2539) ส่วนช่วงเวลาในการชมรายการโทรทัศน์นั้น สุรพงษ์ โสชนะเสถียร (2533) ได้จําแนกการชมรายการโทรทัศน์ตามช่วงเวลาที่นิยม โดยวัดจากจำนวนผู้ชมรายการอันมีผลต่อการจองเวลาโฆษณาและอัตราคําโฆษณา ดังนี้

1. ช่วงเวลาที่นิยม (primetime) เป็นช่วงของการแพร่ภาพออกอากาศที่มีผู้ชมโทรทัศน์ในปริมาณมากที่สุด ซึ่งอยู่ระหว่างช่วงหลังข่าว (21.00-22.00 น.) ส่วนใหญ่เป็นรายการละคร

2. ช่วงเกี่ยวหนูน (fringe time) เป็นระยะเวลาก่อนและหลังช่วงเวลาที่นิยาม เป็นช่วงที่ผู้ชมเปิดรายการหรือเปิดค้ำจากช่วงเวลาที่นิยามอยู่แล้ว ระหว่างเวลา 19.30-21.00 น. ซึ่งตรงกับรายการข่าวและช่วงเวลา 22.00-23.00 น

3. ช่วงเวลาปกติ (daytime) เป็นช่วงเวลานอกเหนือจากข้อ 1 และ ข้อ 2 สามารถเรียงลำดับความสำคัญตามจำนวนผู้ชมรายการ ได้ดังนี้

ช่วงเวลาเย็นระหว่าง 16.00-19.00 น.

ช่วงเวลาที่ถ่ายทอดในกรณีที่เป็นวันหยุดสุดสัปดาห์

ช่วงเวลาที่เข้าในกรณีที่เป็นวันหยุดสุดสัปดาห์

ช่วงคิกระหว่าง 23.00-24.00 น. มีบ่อครั้งที่เรียกว่าช่วงอับ (deadzone) เพราะมีผู้ชมน้อยมาก เนื่องจากส่วนใหญ่เข้านอนแล้ว ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรีได้สำรวจเกี่ยวกับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ พ.ศ. 2537 พบว่า ช่วงเวลาในการชมรายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่เป็นช่วงเวลาหลังเลิกปฏิบัติงาน คือระหว่างเวลา 19.00-24.00 น. ซึ่งมีสัดส่วนสูงมากถึงร้อยละ 87 ขึ้นไป สำหรับการชมรายการโทรทัศน์ในช่วงเวลานั้น ในช่วงวันหยุดและวันทำงานจะแตกต่างกัน กล่าวคือ ในช่วงวันหยุด สัดส่วนของครัวเรือนที่ชมรายการโทรทัศน์จะสูงมากในช่วงเวลา 09.00-12.59 น. คือ ประมาณร้อยละ 62.0 รองลงมาคือ ช่วงเวลา 17.00-18.59 น. เท่ากับร้อยละ 55.8 และประเภทของรายการโทรทัศน์ที่ชม พบว่า โดยรวมมีผู้ชมรายการประเภทข่าวและประเภทบันเทิงมากที่สุด กล่าวคือ ผู้ชมจะชมรายการประเภทข่าวและบันเทิงสูงกว่าร้อยละ 93 ขึ้นไป รองลงมา ได้แก่ รายการประเภทความรู้และสารคดี มีผู้ชมร้อยละ 60.5

สำหรับเหตุผลในการชมรายการโทรทัศน์นั้น เสรี วงษ์มณฑา (2529) กล่าวว่า จากผลการวิจัยต่างๆ ชี้ให้เห็นว่า การชมรายการโทรทัศน์ของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับเหตุผล 6 ประการคือ

1. เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยติดตามความเคลื่อนไหวและสังเกตเหตุการณ์รอบตัว จะได้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นเพื่อให้ทันเหตุการณ์ ทันสมัยและเรียนรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ควรรู้

2. เพื่อต้องการคำแนะนำ (Guidance) ในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องและช่วยในการตัดสินใจในแต่ละวัน เพื่อความอยู่รอดในระบบสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่

3. เพื่อนำไปใช้ในการสนทนา (Anticipate Communication)

4. เพื่อความตื่นเต้น (Excitement) เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมอยู่ในเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น

5. เพื่อเสริมความคิดเห็น (Reinforcement) ช่วยเสริมความคิดเห็นให้มั่นคงยิ่งขึ้นหรือช่วยสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำลงไปแล้ว

6. เพื่อความบันเทิง (Entertainment) เพื่อความเพลิดเพลินรวมทั้งผ่อนคลายอารมณ์

2.6 การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอน

ปัจจุบันรายการโทรทัศน์มีทั้งรายการเพื่อการค้าและรายการเพื่อการศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม รายการต่างๆ แม้จะไม่ได้จัดเตรียมเพื่อการสอนหรือการศึกษาโดยตรง ก็สามารถใช้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนได้ทั้งนั้น ฉะนั้น รายการโทรทัศน์ที่มีได้มุ่งเพื่อการศึกษา ก็มีส่วนสำคัญที่จะให้การเรียนรู้แก่นักเรียนในทางอ้อมได้ หากมีการจัดเตรียมรายการเหล่านั้นเป็นอย่างดี (วันทนีย์ ฤทธิกุลปด์, 2528)

การที่โทรทัศน์สามารถส่งกระจายเสียงและแพร่ภาพไปได้ไกลทั่วประเทศ อีกทั้งมีจำนวนผู้ถือครองโทรทัศน์มาก เชื่อได้ว่าการส่งสารที่เป็นความรู้และสาระที่เป็นประโยชน์มีแนวโน้มเข้าถึงผู้รับสารได้มาก จึงสามารถนำโทรทัศน์มาใช้ในการเรียนการสอนได้ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ทุกระดับการศึกษา ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั้งจากครูและนักเรียนว่ารายการโทรทัศน์ช่วยในการเรียนการสอนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้มีการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนอย่างกว้างขวางหลายรูปแบบ ได้แก่ การนำวิธีการที่เหมาะสมมาใช้กับการเรียนการสอนทางโทรทัศน์ เช่น การสาธิต การอภิปราย การนำตัวอย่างมาให้เห็นจริง การแสดงในรูปของละครและการแสดงบทบาทต่างๆ เป็นต้น การนำรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบทเรียนมาเสนอแก่นักเรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ โดยการบันทึกรายการโทรทัศน์ที่น่าสนใจลงบนวีดิทัศน์หรือให้นักเรียนชมรายการสดตามตารางการออกอากาศ เช่น รายการสารคดีชีวิตสัตว์ การประดิษฐ์สิ่งของหรือการอภิปรายต่างๆ เป็นต้น การใช้รายการโทรทัศน์ให้มีความสัมพันธ์กับบทเรียนที่ครูสอนในชั้นเรียน เช่น การยกตัวอย่างหรือแนะนำเรื่องใหม่ที่ไม่อยู่ในหนังสือเรียนแก่นักเรียน เป็นการช่วยเชื่อมโยงความรู้ระหว่างหนังสือเรียนกับโลกภายนอกและการสอนวิชาโดยตรง ซึ่งบางวิชาครูสอนปกติไม่มีความสามารถเท่า เป็นการช่วยเสริมสร้างบรรยากาศทางการเรียนให้น่าสนใจ ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนอย่างจริงจัง และเกิดความรู้อย่างกว้างขวางในระยะเวลาอันสั้น (สุรัชย์ สิกขามัชฌิต, นป.ป.; บำรุง อุพพรรณ, 2522; วิภากร จันทรโคตร, 2532 และกิดานันท์ มลิทอง, 2540)

นอกจากนี้ ราชการโทรทัศน์ยังสามารถเพิ่มพูนความรู้ทางสติปัญญา ทำให้เข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ เป็นตัวปลูกฝังความคิด แนวทางอาชีพและจริยธรรมได้ เพราะราชการโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมและนักเรียนได้ชมเป็นประจำเป็นพื้นฐานทางประสบการณ์ให้แก่นักเรียนได้อย่างดี ซึ่งครูสามารถนำมาสร้างสรรคจัดเป็นประสบการณ์ทางการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนได้ (Heinich, Molenda and Russell, 1982) นักเรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้จากการชมรายการโทรทัศน์และการที่นักเรียนเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ จากรายการโทรทัศน์ที่ชมที่บ้าน ทำให้มีผลกระทบต่อรูปแบบพฤติกรรมในโรงเรียน (Brown and others, 1977) อีกทั้งยังมีผลสะท้อนต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของนักเรียนในอนาคตอีกด้วย ครูควรถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องแนะนำให้นักเรียนได้ชมรายการโทรทัศน์ที่คมีประโยชน์ ควรนำเนื้อหาสาระของรายการโทรทัศน์ที่นักเรียนได้ชมมาสนทนากันเอง ซึ่งแนะแนวทางการชมรายการโทรทัศน์ให้ออกจุดประสงค์ของแต่ละรายการและเสริมหลักความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องหลังจากได้ชมรายการโทรทัศน์จบแล้ว (มลิวิทย์ ตับโพธิ์, 2526)

เนื่องจากรายการโทรทัศน์เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และเป็นสื่อเทคโนโลยีที่สร้างได้ยาก ซับซ้อน ต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมากในการผลิต แต่ผู้รับสื่อสามารถรับได้อย่างสะดวกและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย จึงควรนำรายการโทรทัศน์เหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนานักเรียน โดยพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสียของรายการที่มี แล้วนำมาปรับปรุงหาวิธีการนำไปสอนนักเรียน (หฤทัย อนุสตรราชกิจ, 2539) ตัวอย่างเช่น

1. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการข่าว เป็นรายการหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ควรมีการนำ "ทรัพยากรที่มีอยู่พร้อมแล้ว" เช่น รายการข่าวโทรทัศน์มาใช้ในการเรียนการสอน เพราะรายการข่าวโทรทัศน์เปรียบเสมือนหน้าต่างที่เปิดไปสู่โลกกว้าง เป็นกระบอกสะท้อนความเป็นไปของสังคมในแต่ละยุคสมัย เป็นชุมชนทรัพย์แห่งความรู้และเป็นแหล่งรวมบันทึกเรื่องราวของชีวิต เป็นสะพานเชื่อมโยงแนวความคิดและเป็นพลังผลักดันให้เกิดความก้าวหน้า อีกทั้ง คร.ทมเกียรติ อ่อนวิมล ได้กล่าวไว้ว่า "ทุกวันนี้ข่าวเป็นการศึกษานอกระบบอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่ใช่วิชาการ เป็นการให้การศึกษา" (บริจิตต์ สุวรรณประดิษฐ์, 2530) ครูควรนำข่าวโทรทัศน์มาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนให้มากขึ้น ซึ่งวิธีการที่ครูนำข่าวโทรทัศน์มาใช้ในการสอนนั้น ได้แก่ การแนะนำให้นักเรียนชมข่าวโทรทัศน์ นำข่าวโทรทัศน์มาเล่าให้นักเรียนฟังเป็นความรู้รอบตัว ถ้าเป็นเกร็ดความรู้ประกอบเนื้อหาวิชา ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดและสะดวกที่สุด ไม่ต้องเตรียมเครื่องมือหรืออุปกรณ์ ครูอาจแทรกแนวคิดที่ถูกต้องแก่นักเรียนได้อีกด้วย อีกประการหนึ่ง ก็คือ การแนะนำให้นักเรียนชมข่าวโทรทัศน์หรือให้นักเรียนหยิบยกเรื่องราวที่น่าสนใจ

จากข่าวโทรทัศน์มาแล้วให้เพื่อนนักเรียนฟัง จะช่วยสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นติดตามชมข่าวโทรทัศน์มากขึ้น การนำสาระของข่าวมาตั้งปัญหาให้นักเรียนคิดวิพากษ์วิจารณ์ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้นักเรียนได้ฝึกใช้ความคิด ตลอดจนรู้จักแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดกับเพื่อน และครู ทำให้มีความรู้ ความคิดที่กว้างขวางขึ้นหรือครูอาจแทรกการข่าวในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาก็ได้ แต่เป็นการผสมผสานความรู้ในชั้นเรียนกับนอกรั้วเรียนเข้าด้วยกัน (จตุพร ทองอุ่น, 2532)

2. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการอภิปรายและสนทนา เป็นรายการที่มีการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างผู้ดำเนินรายการกับผู้ร่วมรายการหรือระหว่างผู้ร่วมรายการด้วยกัน ทำให้ผู้ชมได้ทราบความคิดเห็นจากบุคคลหลายสาขาอาชีพเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นและกำลังเป็นที่สนใจของบุคคลทั่วไป ทั้งปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา ตลอดจนการวิเคราะห์ข่าว จึงควรนำมาเป็นตัวอย่างในการเรียนการสอน เนื่องจากวิธีสอนแบบอภิปรายช่วยส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ชุดเป็นและเป็นการส่งเสริมให้มีการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย (สุพิน บุญชูวงศ์, 2538)

3. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการความรู้และการศึกษา เป็นรายการที่ให้สาระความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน จึงควรนำสาระจากรายการโทรทัศน์ประเภทนี้มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับเนื้อหาในบทเรียนหรือบันทึกวิถีทัศน์มาให้นักเรียนชม จะเป็นการช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางขึ้นและทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาในบทเรียน ได้ดียิ่งขึ้น เป็นการช่วยลดภาระการสอนของครูลงได้อีกทางหนึ่งด้วย

4. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการสารคดี เป็นรายการที่ผลิตยาก ต้องใช้เงินลงทุนสูง แต่เนื้อหาที่น่าสนใจจะให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ มากมาย จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลยให้สูญเปล่า ควรนำมาใช้ประกอบการสอนในบทเรียน เช่น เรื่องสัตว์ วิถีชีวิตของคนในสภาพแวดล้อมต่างๆ นอกจากนั้น รายการประเภทนี้ยังไม่ได้ได้รับความสนใจจากนักเรียนเท่าที่ควร ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนสนใจหรือบันทึกวิถีทัศน์นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียนจะเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์และความรู้ในสิ่งแปลกใหม่ให้แก่แก่นักเรียนอีกด้วย (หฤทัย อนุตตรราชกิจ, 2539)

5. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการสำหรับเด็กและการ์ตูน เนื่องจากรายการการ์ตูนที่มีเนื้อหาก็เกี่ยวกับการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ถึงแม้การดำเนินเรื่องจะจบในตอน ซึ่งอาจทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่า ผลการกระทำเกิดขึ้นเร็ว จบเร็ว ควรนำสิ่งเหล่านี้มาสอน โดยการยกเป็นตัวอย่างประกอบเหตุการณ์ในชั้นเรียนหรือประสบการณ์ที่นักเรียนเคยพบ เพื่อให้นักเรียน

เข้าใจถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้น นอกจากนั้น การ์ตูนที่ผลิตขึ้นจากต่างประเทศ ยังชักนำวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาด้วย วัฒนธรรมบางอย่างอาจขัดกับวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่าวัฒนธรรมมีที่มาจากต่างกัน สิ่งที่เหมาะสมกับสถานที่หนึ่งอาจไม่เหมาะสมกับอีกสถานที่หนึ่งก็ได้ แต่มีเชื่อว่าสิ่งที่ไม่เหมาะสมของเราจะเป็นสิ่งที่ไม่ดีเสมอไป ควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า การกระทำเช่นนี้เกิดจากสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป (หฤทัย อนุตตรราชกิจ, 2539) นอกจากนี้ สมคิด ปลอดโปร่ง (2528) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ครูควรแนะนำให้นักเรียนรู้จักเลือกนำแนวคิดที่ดีจากการ์ตูนมาใช้ในชีวิตประจำวันและควรนำการ์ตูนจากรายการโทรทัศน์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เพราะนักเรียนสนใจการ์ตูนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ถ้าครูรู้จักนำการ์ตูนจากรายการโทรทัศน์มาเกี่ยวข้องกับบทเรียนจะทำให้นักเรียนสนใจการเรียนมากขึ้น

6. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการละครและภาพยนตร์ เป็นรายการที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียด บางครั้งก็ให้คติและแนวคิดสร้างสรรค์ ที่สำคัญก็คือ ทำให้ความฝันหรือจินตนาการของผู้ชมกลายเป็นความจริงขึ้นมาได้ชั่วขณะหนึ่งตามเนื้อหาที่ชม ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกคล้ายคลึงตามไปด้วย ผู้ชมจะรู้สึกเสมือนได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ตามพื้นฐานทางจิตใจและประสบการณ์ในอดีต ในด้านการศึกษา นั้น ละครโทรทัศน์ได้จำลองสถานการณ์ชีวิตของคนในสังคม เพื่อสนองความรู้ในเชิงจิตวิทยา สังคมวิทยา อาชญากรรม ประวัติศาสตร์ การเมืองและการปกครอง ฯลฯ โดยตัวละครนำเรื่องต่างๆมาสนทนาและให้ข้อคิด ผู้ชมจะเรียนรู้จากคำพูดหรือเรื่องราวที่ตัวละครเสนอ ขณะเดียวกันก็ให้ความบันเทิงไปด้วย ซึ่งผู้ชมส่วนมากไม่รู้สึกว่าได้รับความรู้จากรายการเหล่านี้ เพราะคิดว่าเป็นรายการบันเทิงอย่างเดียว (สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2529 อ้างถึงใน คติยา เพชรชูช่วย, 2537)

7. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการศิลปะและดนตรี เป็นรายการที่ให้ความรู้ความซาบซึ้งทางศิลปะและดนตรีพร้อมกับความบันเทิง ครูควรแนะนำให้นักเรียนได้ดูรายการประเภทนี้ เพราะจะทำให้เด็กมีจิตใจที่อ่อนโยนและละเอียดอ่อน โดยคนตรีช่วยในการ ผ่อนคลายอารมณ์หรือถ่ายทอดความรู้ตื้นลึกหนาหนา ช่วยบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ใช้ในพิธีฉลองเนื่องในโอกาสต่างๆ แม้ในด้านเศรษฐกิจก็นำมาใช้ในการโฆษณา ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ (อรุณรรณ บรรจงศิลป์, 2538)

8. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการกีฬา เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการเล่นกีฬาอย่างปลอดภัย การออกกำลังกายที่ถูกวิธี มีคุณลักษณะของการเป็นผู้เล่นและผู้ชมกีฬาที่ดีและทำให้มีความรู้รอบตัวทางการกีฬา จากการทำโทรทัศน์สามารถส่งสัญญาณภาพและเสียงไปได้ทั่วประเทศ จึงสามารถนำความรู้ทางกีฬาไปสู่ผู้ชมที่อยู่ห่างไกลได้โดยตรง ทำให้ผู้ชมจดจำ

ได้นาน จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านโทรทัศน์ในปัจจุบันที่สามารถใช้เทคนิคภาพช้าและหยุดภาพตามที่ต้องการได้ ทำให้เห็นขั้นตอนในทักษะกีฬาประเภทต่างๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้รายการโทรทัศน์ประเภทรายการกีฬายังช่วยให้เห็นความสำคัญของการเป็นผู้ตรงต่อเวลา ช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อหมู่คณะ ช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้มีมารยาทในการชมกีฬา ช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดีและช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้มีน้ำใจนักกีฬา คือ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ครูควรแนะนำรายการกีฬาทางโทรทัศน์ให้แก่นักเรียนมากขึ้น เพื่อนักเรียนจะได้นำมาใช้ในการเรียนหรือเลือกชมรายการที่มีสาระและเป็นประโยชน์ต่อการเรียน มีกิจกรรมรายการกีฬาทางโทรทัศน์เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเพียงเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ ครูพลศึกษาควรสนใจติดตามชมรายการข่าวกีฬาทางโทรทัศน์และรายการกีฬาทางโทรทัศน์เป็นประจำเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาของตนเอง ควรมีการบันทึกวิดิทัศน์เกี่ยวกับการเล่นกีฬาและการออกกำลังกายประกอบการเรียนการสอนเทคนิคและทักษะทางกีฬา (วิชากร จันทรโคตร, 2532และปรกรณ์ ชูนพิมพ์, 2533)

9. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการปกิณกะบันเทิง เป็นรายการที่มีความหลากหลายของเนื้อหาและรูปแบบของรายการ ถึงแม้จะแบ่งรายการออกเป็นช่วงแต่ก็เชื่อมโยงรายการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ครูควรนำมาเป็นแบบอย่างในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพราะจะทำให้ นักเรียนสนใจการเรียนอยู่ตลอดเวลา โดยไม่เบื่อหน่ายในการเรียนและเรียนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินหรือชี้แนะวิธีการชมรายการประเภทนี้ให้แก่ นักเรียน เพื่อที่นักเรียนจะได้รับความรู้หรือข้อคิดที่หลากหลายจากรายการนอกเหนือไปจากการชมเพื่อความบันเทิง

10. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการตอบปัญหาและเกม เป็นรายการที่จัดให้มีการแข่งขันระหว่างกลุ่มผู้ร่วมรายการให้มีการตอบปัญหาและเล่นเกม จึงสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ร่วมรายการได้เป็นอย่างดี เพราะมีส่วนร่วมในการกระทำและเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าเป็นฝ่ายชม ทำให้เกิดทักษะต่างๆ ในการเล่นเกมระหว่างคนหลายคน ทำให้เกิดบรรยากาศของสังคม เป็นการฝึกให้รู้จักตัดสินใจ แก้ปัญหา ประนีประนอมและช่วยลดความขัดแย้งระหว่างบุคคลลงได้ (Kane, 1971 อ้างถึงใน คติธา เพชรชูช่วย, 2537) ดังนั้น ควรนำรายการประเภทนี้มาใช้ในการเรียนการสอน เพราะเกมให้ความสนุกสนาน เเร้าใจ ประทับใจและทำให้ความเครียดจากการเรียนในชั้นเรียนผ่อนคลายลง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ (วารินทร์ รัศมีพรหม, 2531)

11. รายการโทรทัศน์ประเภทรายการศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม รัฐบาลกำหนดให้สถานีโทรทัศน์ทุกสถานีออกอากาศรายการธรรมะหรือรายการปาฐกถาธรรมในวันอาทิตย์ระหว่าง

เวลา 08.00-08.30 น. ซึ่งสถานีโทรทัศน์ทุกสถานีได้รับนโยบายการถ่ายทอดรายการธรรมะมาปฏิบัติ ครูควรรนำรายการประเภทนี้มาใช้ในการเรียนการสอนหรือแนะนำให้นักเรียนชมรายการประเภทนี้ เนื่องจากคำสอนของศาสนาช่วยในการสร้างระเบียบสังคม วางแนวจริยธรรม กฎแห่งกรรม นอกจากนี้ ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนายังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคม ความเชื่อและคำสอนทางศาสนาจึงมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม นับว่าศาสนาได้ให้โลกทัศน์ กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมและวางแนวทางให้กับการหาทางออกทางใจให้แก่คนในสังคม (สิราพร ฐิตะฐาน, 2533)

ปัจจุบันแทบทุกบ้านมีโทรทัศน์ซึ่งเป็นที่มวถนชนิดหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ดังนั้น ครูควรช่วยให้การเรียนการสอนน่าสนใจโดยใช้โทรทัศน์ซึ่งเป็นที่มวถนที่มีอยู่ในบ้านมาใช้ในการเรียนการสอนในหลาย ๆ วิชา เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ พลศึกษา ภาษาอังกฤษ เป็นต้น ซึ่ง Leiland (1972) แห่งมหาวิทยาลัยโอเรกอน ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้โทรทัศน์เพื่อกิจกรรมการเรียนการสอน สรุปได้ว่ารายการโทรทัศน์ทั่วไป ถูกนำมาใช้เพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนมีประโยชน์ต่อวิชาสังคมศึกษาร้อยละ 18.5 วิชาศิลปะและภาษาร้อยละ 15.4 วิชาพลศึกษาร้อยละ 12.5 และวิชาวิทยาศาสตร์ร้อยละ 11.5 จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำรายการโทรทัศน์มาใช้ในการเรียนการสอน

การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

การสอนวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนมีทักษะทางภาษา ซึ่งประกอบด้วยทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่านและทักษะการเขียน สามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อสารและแสวงหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเองและสังคมประเทศชาติ (วรรณิ โสณประยูร, 2539) โทรทัศน์จึงจัดเป็นที่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการใช้ภาษา ซึ่ง วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2537) กล่าวว่า ในยุคที่สื่อสารมวถนเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการโลกาภิวัตน์นี้ การศึกษาถึงลักษณะของภาษาที่ใช้ผ่านสื่อมวถน โทรทัศน์จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะในปัจจุบันการชมโทรทัศน์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนทั่วโลกและโลกยุคปัจจุบันมีคนจำนวนมากที่ได้ยินได้ฟังภาษาที่ใช้ผ่านสื่อมวถนโทรทัศน์มากกว่าได้ยินได้ฟังภาษาที่ใช้โดยเพื่อนมนุษย์โดยตรง คนยุคใหม่รับฟังข่าวสาร ชมรายการบันเทิงและสารคดีความรู้ โดยการชมรายการโทรทัศน์ นอกจากนี้ คนยุคใหม่ยังใช้โฆษณาทางโทรทัศน์เป็นข้อมูลในการตัดสินใจซื้อสินค้าต่างๆ อีกด้วย แต่ลักษณะการใช้

ภาษาของโทรทัศน์มีลักษณะเฉพาะตามธรรมชาติของสื่อมวลชนและมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องความสนใจให้แพร่กระจายไปสู่มวลชนอย่างรวดเร็ว การใช้ภาษาจึงไม่เป็นไปตามระเบียบของภาษามาตรฐาน ในเรื่องการเรียงคำ การเข้าประโยค การใช้ศัพท์สำนวน ฉะนั้นนักเรียนใช้ภาษาจากโทรทัศน์จนมีอิทธิพลเหมือนนักเรียน โดยการนำมาลอกเลียนแบบ จะทำให้ยากต่อการสอนภาษามาตรฐานในชั้นเรียน การแก้ปัญหาเหล่านี้ทำได้โดยครูควรศึกษาลักษณะภาษาที่สื่อมวลชนใช้ให้เข้าใจแล้วนำไปถ่ายทอดให้แก่ นักเรียน ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในสื่อมวลชนควรตระหนักถึงลักษณะของภาษาในแง่วัฒนธรรมของชาติ ควรจัดฝึกอบรมการเขียนบทความ สารคดี การเขียนข่าว การอ่านข่าว เป็นต้น

ศุภวิต เทียรชอบและสาขใจ อินทร์พรชัย (2523 อ้างถึงใน วันทนีย์ ฤทธิคุปต์, 2528) ได้เสนอแนะการใช้โทรทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย พอสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อให้ นักเรียนสนใจเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา จึงควรให้นักเรียนสำรวจราชการข่าวทางโทรทัศน์ แล้วนัดหมายให้ฟังข่าวในเวลาเดียวกันและให้ย่อข่าวมาส่ง
2. ให้นักเรียนสรุปข่าวในประเทศ ต่างประเทศ ข่าวการเมือง ข่าวกีฬาหรือข่าวบันเทิง ในรอบตีพิมพ์จากโทรทัศน์เขียนเป็นรายงานข่าว ครูควรตรวจแล้วติคข่าวนั้นให้นักเรียนอื่นได้ทราบ
3. ให้นักเรียนชมรายการสารคดีจากโทรทัศน์แล้วเขียนแสดงความคิดเห็นว่า นักเรียนได้รับข้อคิดและสาระประโยชน์อะไรจากรายการนั้นบ้าง วิธีการนำเสนอสารคดีเหมาะสมเพียงใด
4. ศึกษาวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในการโฆษณาทางโทรทัศน์ ทั้งนี้ให้นักเรียนช่วยกันรวบรวม
5. นัดหมายให้นักเรียนชมรายการบันเทิง เช่น ละครโทรทัศน์หรือลิเก แล้วเลือกคำราชาศัพท์ที่ใช้ นำมาเปรียบเทียบกับหลักการใช้ราชาศัพท์ว่าถูกต้องหรือคลาดเคลื่อนประการใด
6. นัดหมายนักเรียนให้ดูรายการภาคความรู้และส่งเสริมเอกลักษณ์ของไทย เช่น รายการอยู่อย่างไทย แล้วบันทึกข้อความสำคัญมาอภิปรายในชั้นเรียน
7. ให้นักเรียนช่วยกันเก็บถ้อยคำภาษาต่างประเทศที่ใช้ในรายการโทรทัศน์ แล้วตั้งชื่อภาษาไทยให้ถูกต้อง
8. วิจัยภาษาที่ใช้ในการพากษ์ภาพยนตร์ร่วมกัน
9. ตั้งเกดภาษาที่มักแสดงตลกใช้ในรายการต่างๆ แล้ววิจารณ์ในแง่สร้างสรรค์ว่าควรใช้ภาษาเช่นไรจึงจะเหมาะสมและถูกต้อง
10. รวบรวมชื่อภาพยนตร์ไทยที่ไม่เอื้อต่อคุณธรรมของส่วนรวม

11. ให้นักเรียนชมภาพยนตร์จากโทรทัศน์ แล้ววิจารณ์การดำเนินเรื่องว่าให้คุณค่าใด แก่สังคมบ้าง นักเรียนอาจสมุดคิดตนเองเป็นผู้ประเมิน ตรวจสอบภาพยนตร์และวิพากษ์วิจารณ์รายการ ภาพยนตร์นั้นๆ ควรมอบหมายให้นักเรียนชมภาพยนตร์ที่สร้างเสริมคุณธรรมหรือมีคติสอนใจ
12. บันทึกเสียงรายการโฆษณาต่างๆ จากโทรทัศน์ แล้ววิจารณ์การโฆษณา จากนั้นสรุป หลักการโฆษณาที่ดี วิธีการโฆษณาที่เหมาะสม อาจให้นักเรียนฝึกพูดจูงใจด้วยการโฆษณาสินค้า ต่างๆ หรือชักชวนให้เพื่อนกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง
13. ฝึกเขียนโฆษณาหรือทำสไลด์โฆษณา ใช้ถ้อยคำ ภาพและเสียงที่เหมาะสม
14. ฝึกให้นักเรียนเป็นพิธีกรในการสนทนาหรือผู้ดำเนินการอภิปรายในรายการโทรทัศน์
15. ฝึกให้นักเรียนจัดบทโทรทัศน์ง่ายๆ อาจเป็นรายการเพลง รายการเกมสำหรับเด็ก หรือความรู้สำหรับเด็ก
16. ให้นักเรียนฟังเพลงและทำนองการร้องเพลงจากโทรทัศน์และสังเกตการใช้ภาษาใน เนื้อเพลง ความชัดเจนในการออกเสียงควบกล้ำ ตัว ร ถ ในการร้องแล้วนำมาอภิปรายหรือ วิพากษ์วิจารณ์
17. ชมรายการพูดแบบปดใจ เวิร์จ ให้นักเรียนสังเกตลีลาในการพูด การจูงใจ แล้ว วิเคราะห์ลักษณะการพูดแบบจูงใจว่ามีสาระเช่นไร ผู้พูดมีวิธีจูงใจอย่างไรบ้าง มีส่วนดีและบกพร่อง อย่างไร

นอกจากนี้ วันทนี ฤทธิคุปต์ (2528) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการใช้รายการโทรทัศน์ ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยไว้ว่า

1. ครูควรนำรายการโทรทัศน์ที่ดีมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาไทยมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน
2. ครูควรชี้แนะความถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับความรู้ทางภาษาไทยและการใช้ภาษาใน รายการโทรทัศน์ให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจ สามารถนำมาใช้ได้ถูกต้อง
3. ครูควรช่วยแก้ไขความผิดพลาดคลาดเคลื่อนหรือความบกพร่องของความรู้ทาง ภาษาไทยและการใช้ภาษาในรายการโทรทัศน์ โดยการนำตัวอย่างมาให้ให้นักเรียนได้วิเคราะห์ วิจารณ์และแก้ไข
4. ครูควรเป็นผู้ทันสมัย สนใจและสังเกตการใช้ภาษา การเปลี่ยนแปลงของภาษาใน รายการโทรทัศน์อยู่เสมอ
5. ครูควรแนะนำและกระตุ้นให้นักเรียนชมรายการโทรทัศน์ประเภทสาระและวิชาการ ความรู้ที่นอกเหนือจากความบันเทิงบ้าง

ด้วยเหตุที่โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อความรู้ตึกนิกคคของผู้ชม ครูภาษาไทย จึงควรรนำสื่อมวลชนประเภทนี้มาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งจะมีประโยชน์หลายประการคือ

1. เป็นแหล่งวิชาการที่ไม่รู้จักหมด
2. ใช้สอนทักษะทั้งสี่ได้ครบถ้วน
3. เป็นอุปกรณ์ในการวิเคราะห์เรื่องราวและถ้อยคำต่างๆ
4. เป็นตัวอย่างในเรื่องความบกพร่องของการใช้ภาษาทั้งทางตรงและทางอ้อม
5. เป็นอุปกรณ์สอนเรื่องระดับภาษา ศิลปะการใช้ภาษาและการวิจารณ์
6. เป็นแบบในการสอนเขียน

การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

สำหรับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้น Michaelis (1972) ได้กล่าวว่า การใช้รายการโทรทัศน์ให้ได้ผลต้องเลือกรายการที่ดีที่สุด ซึ่งจะดูรายการได้จาก หนังสือพิมพ์รายวัน ความปกคิรายการดี ๆ ที่เป็นประโยชน์จะจัดฉายช่วงเวลาหลังโรงเรียนเลิกหรือ วันเสาร์-อาทิตย์ ครูควรสนับสนุนให้นักเรียนได้ดูแล้วนำมาอภิปรายในชั้นเรียน หากมีการบันทึก รายการโทรทัศน์มาใช้จะเป็นประโยชน์มาก คือ สามารถใช้หรือแสดงซ้ำในเวลาที่เหมาะสมได้ สามารถหยุดและอภิปรายในประเด็นสำคัญได้ ทำให้มีความรู้ตึกเหมือนอยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

จตุพร ทองอุ่น (2532) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ความสนใจในการชมและการนำข่าวโทรทัศน์ ไปใช้ในการเรียนการสอนของครูระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร” พบว่า ครูเห็นด้วยกับการนำข่าวโทรทัศน์มาใช้ในการสอน เพราะนอกจากสามารถนำรายการข่าวมาใช้ ประโยชน์ทางการศึกษาคามอรรถาธิษแล้ว ยังสามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มพูนความสมบูรณ์แก่กระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้อีกด้วย โดยเฉพาะครูในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่าสามารถนำมาใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษาได้ เนื่องจาก ลักษณะเนื้อหาวิชาสังคมศึกษามักมีความสัมพันธ์กับสาระของข่าวมากกว่าวิชาอื่น ซึ่งสาระจากข่าวโทรทัศน์ที่ครูเห็นว่านำมาใช้ ประกอบการสอนได้มาก คือความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งความรู้ในด้านนี้มีคุณค่าต่อ นักเรียนเป็นอย่างมากในการช่วยปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ตลอดจนสามารถ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม ดังนั้น ครูควรรนำรายการข่าวโทรทัศน์มาจัด ประสบบการณ์ให้แก่นักเรียน

การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์

นันทวรรณ อุดมสุข (2539) ศึกษาพบว่าสื่อมวลชนที่เหมาะสมที่สุดในการนำมาประกอบการเรียนการสอนเนื้อหาถึงแนวคิดตามความคิดเห็นของครูวิทยาศาสตร์ คือ โทรทัศน์ เพราะเป็นสื่อมวลชนที่น่าสนใจให้ความรู้ลึกเหมือนเหตุการณ์เกิดขึ้นจริงและจากลักษณะเฉพาะตัวของโทรทัศน์ที่นำสื่อมวลชนหลายประเภทมารวมกัน ได้แก่ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ จึงได้รับความสนใจมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นและทำให้เข้าใจเรื่องต่างๆ ได้มากกว่า เนื่องจาก มีเสียงบรรยายและสิ่งที่สวยงาม มีความรวดเร็ว เชื่อมต่อได้ สามารถถ่ายทอดสดเหตุการณ์ต่างๆ ได้ นำมาใช้ในการศึกษาอบรมและชี้แจงรายละเอียดบางประการที่ยากแก่การเข้าใจได้ การนำโทรทัศน์มาใช้ในการศึกษาในระบบโรงเรียน ทำให้นักเรียนมีแหล่งวิทยาการที่สมบูรณ์ทั้งตัวคนและเนื้อหา อีกทั้งให้ประสบการณ์ทางสังคมที่โรงเรียนไม่สามารถจัดหาให้ได้และในปัจจุบันการบันทึกรายการโทรทัศน์ที่ต้องการ เพื่อนำมาฉายซ้ำในรูปของวีดิทัศน์ทำให้อัดข้อจำกัดของโทรทัศน์ในเรื่องความคงทนของข้อมูลได้อีกประการหนึ่ง ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ครูเห็นว่าโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่เหมาะสมที่สุดในการนำมาประกอบการเรียนการสอนเนื้อหาถึงแนวคิด แต่ครูควรคำนึงเสมอว่า โทรทัศน์เป็นเพียงตัวกลางในการสื่อความหมายชนิดหนึ่งเท่านั้น การใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต้องขึ้นอยู่กับหลักวิชาจิตวิทยาทางการศึกษาด้วย โดยโทรทัศน์จะไม่มีคุณค่าในตัวเองจนกว่าจะถูกนำมาใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาทางการศึกษาเท่านั้น ครูควรอาศัยโทรทัศน์เป็นเพียงตัวถ่ายทอดข้อมูลเพิ่มเติมให้แก่บทเรียน ทำให้นักเรียนมีข้อมูลพื้นฐานเพียงพอหรือเป็นเพียงตัวขยายข้อมูลจากบทเรียนสู่สังคม เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหา ใช้ประกอบการตัดสินใจและนำไปสู่การปฏิบัติมากกว่าจะใช้โทรทัศน์เป็นตัวถ่ายทอดบทเรียนโดยตรง

การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา

การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาพลศึกษานั้น วิชากร จันทรโคตร (2532) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ครูพลศึกษาควรแนะนำรายการกีฬาทางโทรทัศน์ให้นักเรียนมากขึ้น เพื่อให้นักเรียนจะได้นำมาใช้ในการเรียนหรือเลือกชมรายการที่มีสาระและเป็นประโยชน์ต่อการเรียน มีชมรายการกีฬาทางโทรทัศน์เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินหรือเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ เนื่องจาก จากการศึกษาวิจัยพบว่า ครูพลศึกษาและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการกีฬาทางโทรทัศน์ว่ามีผลต่อการเรียนวิชาพลศึกษาในระดับมาก 4 ด้าน คือ

1. การชมรายการกีฬาทางโทรทัศน์มีผลต่อความรู้ทางพลศึกษาและกีฬา โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการเล่นกีฬาด้วยความปลอดภัยและให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการออกกำลังกายที่ถูกต้อง ตลอดจนให้ความรู้ในการชมรายการกีฬาต่างๆ

2. การชมรายการกีฬาทางโทรทัศน์ช่วยเพิ่มพูนเทคนิคและทักษะทางกีฬา เนื่องจาก การชมรายการกีฬาทางโทรทัศน์ให้ความรู้เพื่อการเขียนแบบและสังเกตเทคนิคในการเล่นกีฬา เพื่อนำมาใช้ในการเล่นกีฬา โทรทัศน์สามารถแสดงการสาธิต (Demonstration) ได้อย่างชัดเจน ทำให้นักเรียนได้เห็นสิ่งที่ต้องการเน้นโดยใช้เทคนิคการถ่ายใกล้ (Close up) เพื่อขยายภาพหรือ สิ่งของให้นักเรียน ได้เห็นอย่างทั่วถึงทุกคนและชัดเจนเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียน การสอน

3. การชมรายการกีฬาทางโทรทัศน์มีผลต่อศรัทธาและความประหลาดใจ โดยให้ความรู้ ด้านกีฬาและให้มีความเป็นนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย

4. การชมรายการกีฬาทางโทรทัศน์มีผลต่อค่านิยมทางการ ทำให้ผ่อนคลายอารมณ์ รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ซึ่ง ปกรณ์ ขุนเพิ่ม (2533) ได้กล่าวว่า ครูพลศึกษาควรสนใจติดตามชมรายการข่าวกีฬา ทางโทรทัศน์และรายการกีฬาทางโทรทัศน์เป็นประจำเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชา พลศึกษาของตนเอง ควรมีการใช้วิทัศน์เกี่ยวกับการเล่นกีฬาและการออกกำลังกายประกอบ การเรียนการสอนเกี่ยวกับเทคนิคและทักษะทางกีฬา

การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ

การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษนั้น สุทธิวัลย์ เมฆมนโคศักดิ์ (2541) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ครูที่สอนวิชาภาษาอังกฤษตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ควรนำรายการ ที่ให้ความรู้ภาษาอังกฤษทางโทรทัศน์ซึ่งได้รับความนิยม คือ รายการอี ฟอร์ ทินส์ รายการ ฟุต ฟิด ฟอ ไฟและรายการเอ อี โอ ฟอร์ ยู มาใช้ประกอบการสอนวิชาภาษาอังกฤษให้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ภูมิใจให้นักเรียนสนใจเรียนวิชานี้ มากขึ้น เป็นการช่วยเผยแพร่แหล่งความรู้ที่ดีและประหยัดค่าใช้จ่ายให้แก่ นักเรียนอีกด้วย

นอกจากนี้ สมคิด ปลอดโปร่ง (2528) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนไว้ว่า

1. ครูควรคำนึงเสมอว่าการแนะนำแนวทางให้นักเรียนรู้จักเลือกชมรายการที่มีประโยชน์ เป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครูที่นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอน เพราะการที่ครูได้สนทนากับนักเรียนในเรื่องของเนื้อหาสาระจากรายการที่ชมเป็นการช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาสาระได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

2. ในกรณีที่นักเรียนสนใจรายการโทรทัศน์มากเกินไปจนเกิดผลกระทบต่อการเรียน ครูควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจ รู้จักแบ่งเวลาให้ถูกต้องว่าเวลาใดควรชมโทรทัศน์และเวลาใดควรทำงานบ้าน นอกจากนี้ควรแนะนำให้นักเรียนรู้จักเลือกนำแนวคิดที่ดีจากรายการการ์ตูนมาใช้ในชีวิตประจำวัน

3. ครูควรนำการ์ตูนจากรายการโทรทัศน์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เพราะนักเรียนส่วนใหญ่สนใจการ์ตูนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ถ้าครูรู้จักนำการ์ตูนจากรายการโทรทัศน์มาเกี่ยวข้องกับบทเรียนจะทำให้ นักเรียนสนใจการเรียนมากขึ้น

ศวกา ไร่ประเสริฐ (2539) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนไว้ว่า

1. เลือกสรรรายการที่น่าสนใจ ซึ่งทางสถานีโทรทัศน์แจ้งให้ทราบโดยดูจากวารสารหรือหนังสือพิมพ์แล้วประกาศให้นักเรียนทราบ เพื่อให้นักเรียนได้ดูรายการพิเศษเพราะปกติ นักเรียนมักสนใจชมแต่รายการประจำที่ต่อเนื่อง

2. ฝึกให้นักเรียนซักฟิง รู้จักคิด โดยให้สรุปและวิจารณ์ข่าวหรือรายการที่ให้ความรู้ทั่วไป

3. ฝึกให้นักเรียนรู้จักนำสาระย่อย ที่ได้จากรายการโทรทัศน์มาปะติดปะต่อกันให้เป็นความรู้ที่สมบูรณ์ เช่น รวบรวมและจัดหมวดหมู่ตำนานของไทยจากรายการ “ภาษาสโมส”

4. เพื่อฝึกให้นักเรียนเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด ทั้งการบริโภครายการโทรทัศน์และการบริโภคสินค้า ครูควรใช้รายการโทรทัศน์เป็นสื่อการสอน โดยสอนให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์วิจารณ์รายการโทรทัศน์ทุกประเภท

5. ขอความร่วมมือจากบิดามารดา ผู้ปกครอง ให้กำหนดเวลาชมรายการโทรทัศน์ของนักเรียนและสนับสนุนให้นักเรียนชมรายการที่มีประโยชน์ เช่น ข่าว สารคดี รายการที่ให้ความรู้ทั่วไปหรือความรู้เฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ด้านการเกษตร ด้านภาษา รายการที่เกี่ยวกับศาสนาและศิลปวัฒนธรรม สดกับรายการบันเทิง นักเรียนจะได้รับความรู้มากกว่าชมรายการบันเทิงเพียงอย่างเดียว

สรุปได้ว่า ราชการโทรทัศน์ประเภทต่างๆ แม้มีได้จัดเตรียมเพื่อการสอนหรือการศึกษา โดยตรงก็ตาม แต่ก็สามารถให้ความรู้และนำมาคิดแปลงเพื่อใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียนได้ นอกจากนี้ ราชการโทรทัศน์ยังเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อกับนักเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และเป็นสื่อเทคโนโลยีที่สร้างได้ยาก ซับซ้อน ต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมากในการผลิต แต่ผู้รับสื่อสามารถรับได้อย่างสะดวกและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก จึงควรมำราชการโทรทัศน์มาใช้ในการพัฒนา นักเรียน โดยพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสียของราชการ แล้วนำมาปรับปรุงหาวิธีการสอนนักเรียน ซึ่งทั้งครูและนักเรียนต่างยอมรับว่า สามารถนำราชการโทรทัศน์มาใช้ในการเรียนการสอนได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม การนำราชการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อกับบทเรียนมาเสนอแก่นักเรียนนั้น นอกจากจะเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และช่วยสร้างบรรยากาศทางการเรียนให้น่าสนใจยิ่งขึ้นแล้ว ยังทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพอีกด้วย จึงควรมำราชการโทรทัศน์มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ พลศึกษา ภาษาอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งวิธีการใช้ราชการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูในวิชาต่างๆ พอสรุปได้ ดังนี้

1. นำเนื้อหาสาระที่มีประโยชน์จากราชการโทรทัศน์มาสนทนากล้ากับนักเรียน
2. นำเนื้อหาสาระจากราชการโทรทัศน์ให้นักเรียนฟังเป็นเกร็ดความรู้
3. นำเนื้อหาสาระจากราชการโทรทัศน์ให้นักเรียนฟังเพื่อให้นักเรียนอภิปราย วิเคราะห์ หรือวิพากษ์วิจารณ์
4. นำเนื้อหาสาระจากราชการโทรทัศน์มายกตัวอย่างประกอบเหตุการณ์ในชั้นเรียน
5. แนะนำให้นักเรียนชมข่าวหรือราชการโทรทัศน์ประเภทต่างๆ ที่มีสาระประโยชน์เป็นความรู้รอบตัว
6. ชี้แนะให้นักเรียนปฏิบัติตามหรือหลีกเลี่ยงพฤติกรรมต่างๆ จากการชมราชการโทรทัศน์
7. ให้นักเรียนชมราชการโทรทัศน์ที่มีการถ่ายทอดสด
8. ให้นักเรียนชมราชการโทรทัศน์ที่น่าสนใจตามตารางออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ในชั่วโมงที่สอน
9. ให้นักเรียนเล่าเนื้อหาสาระจากราชการโทรทัศน์ให้เพื่อนฟัง
10. ฝึกให้นักเรียนรู้จักนำสาระข้อๆ ที่ได้จากราชการโทรทัศน์มาปะติดปะต่อกันให้เป็นความรู้ที่สมบูรณ์ เช่น รวบรวมและจัดหมวดหมู่สำนวนไทยที่ได้ชมจากราชการภาษาไทยในจอ
11. นัดหมายให้นักเรียนชมราชการโทรทัศน์ แล้วเขียนข้อคิดหรือสาระประโยชน์ที่ได้รับ

12. ให้นักเรียนติดตามชมข่าวหรือรายการโทรทัศน์ประเภทต่างๆ แล้วเขียนสรุป
13. ให้นักเรียนฝึกวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในรายการโทรทัศน์
14. ให้นักเรียนฝึกจัดบทโทรทัศน์ง่ายๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เรียน อาจเป็นรายการเพลง รายการเกมสำหรับเด็กหรือความรู้สำหรับเด็ก
15. ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมุติเลียนแบบรายการโทรทัศน์
16. ให้นักเรียนเล่นเกมเลียนแบบรายการเกมโชว์ทางโทรทัศน์
17. บันทึกวิถีทัศน์รายการประเภทต่างๆ มาให้นักเรียนชมเพื่อให้นักเรียนอภิปรายวิเคราะห์หรือวิพากษ์วิจารณ์ เป็นต้น

3. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

การสอนซ่อมมีเป้าหมายให้นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ นักเรียนจะบรรลุผลได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูเป็นสำคัญ กิจกรรมการเรียนรู้การสอนมีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ ครูจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจ จึงจะจัดกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่นักเรียนอย่างแท้จริง (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537)

3.1 ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

วไลพร คุโฆทัย (2530) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้การสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์และการกระทำทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างครูและนักเรียน เพื่อให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจและนักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ทัศนีย์ ศุกเมธี (2533) ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้การสอนไว้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้การสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนรู้การสอนในแต่ละครั้งได้ผลดี หมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน

บุหงา วัฒนะ (2534) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้การสอน คือ วิถีทางของครูที่จะนำไปใช้เพื่อให้นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้การสอนแต่ละครั้ง

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและการเรียนรู้ของนักเรียนบรรลุจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

สุรพันธ์ ดันศรีวงษ์ (2538) ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน ก็คือ การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นในระหว่างบทเรียน อันเนื่องมาจากการที่ครูทำการสื่อความหมาย ติดต่อกับนักเรียน โดยใช้สื่อชนิดต่างๆ เพื่อติดต่อกับความหมายเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่นักเรียน ต้องศึกษาค้นคว้าหาคำตอบที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งการกระทำที่เกิดขึ้นเกิดจากการวางแผนของครูที่ได้ กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดงออกตามลำดับขั้น เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ของบทเรียนที่กำหนดไว้ แผนที่กำหนดไว้ เรียกว่า แผนการสอน แผนการเรียนหรือแผนดำเนิน กิจกรรม

จากการที่มีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้หลายท่าน สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดประเภทการณ์หรือการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนซึ่งเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างครูและนักเรียน เพื่อให้การเรียนการสอน บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้และนักเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ พึงประสงค์

3.2 ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนเพราะกิจกรรม ทั้งของครูและนักเรียนที่เหมาะสม จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

วาริ ธิระจิตร (2530) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลต่อ การเรียนรู้ไว้หลายประการ ดังนี้

1. กิจกรรมช่วยสร้างความสนใจของนักเรียน
2. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
3. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
4. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
5. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนมีการเคลื่อนไหว

7. กิจกรรมจะช่วยให้ นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน
8. กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
9. กิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวาง
10. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของนักเรียน
11. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
12. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
13. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักทำงานเป็นกลุ่ม
14. กิจกรรมจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียน
15. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่างๆ

จากความสำคัญของกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ทำให้มองเห็นว่ากิจกรรมที่ดีสามารถส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนในหลายด้านด้วยกัน ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติและเกิดการเรียนรู้ ทั้งในด้านของความรู้ ความเข้าใจ การปรับตัว ความชำนาญหรือทักษะ การมีโอกาสดีกด้านประชาธิปไตย ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน มีความสุขในขณะที่เรียนและช่วยสร้างเจตคติที่ดีให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งต่อความงามในสิ่งต่างๆ ดังนั้น ครูไม่ควรละเลยที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจ ให้สอดคล้องกับวัย สติปัญญา ความสามารถของนักเรียน และเนื้อหาของบทเรียนนั้น โดยต้องจัดอย่างมีจุดมุ่งหมาย

3.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- ฮาร์นีย์ โจเทียง (2537) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีจุดมุ่งหมายดังนี้
1. เพื่อให้นักเรียนเกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาไปพร้อมกัน
 2. เพื่อสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของนักเรียนทุกคน ซึ่งแต่ละคนจะมีแตกต่างกัน
 3. เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ให้นักเรียนเรียนด้วยความเพลิดเพลิน ไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน
 4. เพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร ให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และเกิดทักษะกระบวนการ
 5. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกและมีส่วนร่วมในการเรียน ครูจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง เพื่อประโยชน์แก่นักเรียนเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนเกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ ทั้งพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและเกิดทักษะกระบวนการ อีกทั้งกล้าคิด กล้าแสดงออกในทางที่ถูกที่ควรตามความถนัดและความสามารถของนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนช่วยสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่ายในการเรียน ดังนั้น ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง

3.4 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีขั้นตอนที่แตกต่างกันไปตามเทคนิควิธีสอนที่ครูใช้ เช่น ขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบสาธิตย่อมแตกต่างจากขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบทดลอง อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วไม่ว่าใช้วิธีสอนแบบใด ก็มีขั้นตอนหลักเหมือนกัน

คณีย์ ไชยโยธา (2534) กล่าวว่า การดำเนินการสอนโดยสรุปมี 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เป็นการจัดกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนที่จะช่วยกระตุ้นหรือเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนนั้นๆ ได้มากที่สุด กิจกรรมที่นำเข้าสู่บทเรียนนั้นต้องสอดคล้องและต่อเนื่องกับกิจกรรมขั้นสอน (วิทยาสถิตยธรรม, 2525) เวลาที่ครูใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนควรใช้เวลาประมาณ 3-5 นาทีและไม่ควรเกิน 10 นาที กิจกรรมที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนอาจประกอบด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้ (จินตนา อุณิพันธ์, 2527)

- 1.1 การทบทวนเรื่องที่ได้เรียนไปแล้ว
- 1.2 การสนทนาเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอน
- 1.3 การคิดว่าจากหนังสือพิมพ์ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่สอน
- 1.4 การใช้สไลด์ แผ่นโปสเตอร์ ภาพยนตร์หรืออุปกรณ์การสอนอย่างอื่น
- 1.5 การสร้างสถานการณ์จำลองหรือการแสดงบทบาทจำลอง
- 1.6 การให้นักเรียนได้ร่วมแก้ปัญหาบางอย่าง
- 1.7 การให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ของตน

2. **ขั้นตอน** เป็นการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ความคิด การแก้ปัญหา ทักษะทางกายหรือเจตคติตามจุดประสงค์ของบทเรียนหรือจุดประสงค์ปลายทาง ซึ่งจัดเป็น กิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนในบทเรียนนั้นๆ (วิชาลัทธิคุณธรรม, 2527) เวลาที่ใช้ในขั้นนี้จะมากกว่า กิจกรรมขั้นอื่นทั้งหมด นอกจากการสอนแล้ว ครูจะดำเนินการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ ควบคู่ไปด้วย (จินตนา ยูนิพันธ์, 2527)

3. **ขั้นสรุป** เป็นการรวบรวมย่อความ เพื่อความสะดวกแก่การจดจำและการจดบันทึก การสรุปจะกระทำทันทีที่การสอนเสร็จสิ้น เป็นการสรุปแนวคิดและสาระสำคัญของการสอนใน บทเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสาระสำคัญและเป็นการอ้าให้นักเรียนได้เห็น ความสำคัญในเรื่องที่สอน อาจกระทำโดยให้นักเรียนเป็นผู้ร่วมกันสรุปบทเรียน

4. **ขั้นประเมินผล** เป็นการดำเนินการปฏิบัติตามแผนการประเมินผลการเรียนรู้ของ นักเรียนที่กำหนดไว้ในการเตรียมการสอน ซึ่งอาจประเมินขณะสอน โดยการสังเกต การอภิปราย การรายงานผล การตอบคำถาม สังเกตจากการสรุปบทเรียนโดยนักเรียน การทำแบบฝึกหัดและ การประเมินผลหลังจากการสอน ตรวจสอบการทำแบบฝึกหัด สังเกตการเล่น เกม การซ่อมเสริม

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) กล่าวว่า ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมี 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** เป็นขั้นเตรียมความพร้อมให้แก่ นักเรียนและสร้างความสนใจให้ นักเรียนอยากรู้ อยากเห็น อยากคิด อยากทำ เพื่อเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน หลักการนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 **นำสนใจ** หมายถึง นำให้น่าสนใจ โดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ เช่น ใช้ปริศนาคำทาย เล่นนิทาน ใช้เพลง ใช้เกม ใช้การแสดงท่าทาง ฯลฯ

1.2 **ให้ตรงเรื่อง** หมายถึง นำให้ตรงเรื่องกับเรื่องที่สอน เช่น สอนเรื่องอาหารหลัก 5 หมู่ ควรนำด้วยการสนทนาซักถามเกี่ยวกับอาหารที่นักเรียนได้รับประทานในวันนี้ว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวและตรงเข้าสู่เรื่องที่เรียนทันที แทนที่จะนำเข้าสู่บทเรียนโดยการสนทนาซักถาม เกี่ยวกับการจ่ายตลาด ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียนและอาจได้รับคำตอบที่ไม่ตรงกับเรื่องที่สอน

1.3 **ไม่เปลืองเวลา** หมายถึง ควรใช้เวลาไม่มากในการนำเข้าสู่บทเรียน เช่น ถ้าสอนใน เวลา 1 ชั่วโมง ไม่ควรใช้เวลานาน 10 นาที

2. **ชั้นปฏิบัติการกิจกรรม (ชั้นสอน)** เป็นชั้นที่ต่อจากชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ถือว่าเป็นชั้นสำคัญที่ทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในชั้นนี้มีหลายอย่าง เช่น การค้นคว้า การอภิปรายกลุ่ม การรายงาน การแสดงบทบาทสมมติ การพูด แสดงความคิดเห็น การสาธิต การเล่าเรื่อง การเล่นเกม ฯลฯ

ผู้สอนต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรม ดังนี้

- 2.1 เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
- 2.2 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิด การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์
- 2.3 เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัย วุฒิภาวะและความพร้อมของนักเรียน
- 2.4 เป็นกิจกรรมที่สนองความต้องการ ความสนใจและความถนัดของนักเรียน
- 2.5 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและ

สติปัญญา

- 2.6 เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับเวลาและสภาพแวดล้อม
- 2.7 เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง
- 2.8 เป็นกิจกรรมที่มีขั้นตอนเป็นไปตามลำดับความง่ายสู่ความยาก รูปธรรมไปนามธรรม และความเรียบง่ายไปสู่ความสลับซับซ้อน
- 2.9 เป็นกิจกรรมที่ใช้สื่อการสอนได้สอดคล้องเหมาะสม

3. **ชั้นสรุปและวัดผล** เป็นชั้นการสรุปเนื้อหาที่เรียนมาแล้วทั้งหมด สรุปทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติและทักษะที่นักเรียนได้รับ ตลอดจนการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในการสรุปบทเรียนนี้ครูอาจให้นักเรียนเป็นผู้สรุปหรือครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปก็ได้ หลังจากนั้นครูควรวัดผลการเรียนรู้ว่า นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยอาจใช้วิธีให้ตอบคำถาม ให้ทำแบบทดสอบ ให้ทำแบบฝึกหัดหรือทำรายงานตามที่ครูวางแผนไว้

สุทิน บุญชูวงศ์ (2538) กล่าวว่า โดยทั่วไปจะแบ่งกิจกรรมการเรียนการสอนเป็น 4 ชั้น คือ

1. **ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน** เป็นชั้นการเตรียมความพร้อมให้แก่ นักเรียน ชั้นนี้จะสร้างความสนใจให้นักเรียนให้อยากรู้ อยากเห็น อยากคิด อยากทำและเป็นการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน บางกลุ่มวิชาอาจเปลี่ยนชื่อชั้นนี้เป็นอย่างอื่น เช่น ทดศึกษา ใช้คำว่า ชั้นอบอุ่นร่างกาย การนำเข้าสู่บทเรียนเป็นการดึงดูความสนใจของนักเรียนอาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

1.1 ใช้เหตุการณ์จริง วิธีนี้จะมีค่ามากที่สุด เพราะนักเรียนมองเห็นในขณะเรียน มีของจริงทำให้น่าเชื่อถือ น่าสนใจ การใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนี้ดี แต่ครูไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า เพราะไม่รู้ว่าจะเกิดเหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้น จึงเป็นปัญหาว่าทำอะไรจึงจะนำเหตุการณ์นั้นๆ เข้าสู่เรื่อง หรือวิชาที่สอนได้ ปัญหานี้ขึ้นอยู่กับปฏิภาณไหวพริบของครู เช่น เห็นขบวนแห่มาครุ อาจสอนโดยดึงเข้าสู่วิชาคณิตศาสตร์ได้โดยการนับคน นับแถว เปรียบเทียบสิ่งต่างๆ ดึงเข้าสู่เรื่องของสังคมในแง่ของประเพณีการแต่งกาย ดึงเข้าสู่วิชาศิลปะในเรื่องของสี เป็นต้น

1.2 เล่านิทาน นิทานเป็นสิ่งที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาทั่วไปชอบอยู่แล้ว ถ้าครูสามารถนำมาใช้เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่สอนได้ก็จะเป็นวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนที่ดีวิธีหนึ่ง

1.3 เล่าประสบการณ์ วิธีนี้เป็นวิธีนำเข้าสู่บทเรียนแบบเดียวกับการเล่านิทาน แต่ต่างกันในเรื่องที่ครูนำมาเล่าเป็นเรื่องจริงที่พบเห็นมา วิธีนี้เหมาะสำหรับนักเรียนระดับที่สูงขึ้นเพราะความจริง น่าเชื่อถือกว่านิทาน ทั้งนี้ครูต้องเล่าให้สมจริงโดยใช้ท่าทางและน้ำเสียงประกอบด้วย

1.4 ร้องเพลง วิธีนี้เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนได้ดี โดยเฉพาะระดับ ป. 1-ป. 2 ถ้าเป็นนักเรียนระดับที่สูงขึ้นไปเพลงปลุกใจจะมีอิทธิพลมากกว่าเพลงธรรมชาติ

1.5 จัดกิจกรรมหรือแสดงบทบาทสมมุติ วิธีการนำเข้าสู่บทเรียน โดยวิธีนี้เป็นวิธีที่น่าสนใจที่สุด เพราะเป็นวิธีที่สามารถสังเกตได้ มีการใช้อุปกรณ์ประกอบ มีกิจกรรมที่สร้างปัญหาให้คิด

2. ขั้นตอน เป็นขั้นที่เป็นหัวใจของการสอนจะช่วยให้นักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งครูอาจใช้วิธีสอนหลายวิธีและกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น อธิบาย สาธิต บรรยาย แบ่งกลุ่ม ทดลอง ตำรวจ ฯลฯ ข้อควรคำนึงของครู คือ ไม่ว่าจะต้องใช้วิธีสอนใดหรือกิจกรรมใดก็ตาม ครูต้องจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นสำคัญและต้องจัดให้เป็นไปตามลำดับของจุดประสงค์จนครบทุกจุดประสงค์

3. ขั้นสรุป เป็นขั้นสุดท้ายของกิจกรรมการเรียน ขั้นนี้เป็นขั้นทดสอบเรื่องที่เรียนมาหรือขั้นที่อัปเดตความรู้หรือนำความรู้มาใช้ในทำชั่วโมงเรียนนั่นเอง การสรุปที่ดีควรเป็นการสรุปโดยนักเรียน ถ้าเป็นไปได้ควรให้นักเรียนทั้งกลุ่มร่วมกันสรุป

วิธีการสรุปบทเรียนอาจทำได้หลายวิธีดังนี้

3.1 การสรุปบทเรียนครูไม่จำเป็นต้องทบทวนสรุปเองทั้งหมด ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วม

3.2 สรุปจากการปฏิบัติ เช่น ให้นักเรียนสังเกตการสาธิต ทดลองและพยายามชี้ให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ของความรู้เดิม บทเรียนที่เพิ่งเรียนจบกับบทเรียนที่จะเรียนในอนาคต

3.3 สรุปจากการสร้างสถานการณ์ โดยครูสร้างสถานการณ์ให้สอดคล้องกับบทเรียนแล้วให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นออกมา

3.4 สรุปจากการใช้อุปกรณ์ โดยครูอาจใช้อุปกรณ์ที่สอนมาช่วยให้การสรุปบทเรียนง่ายขึ้น (จำเนียร ศิลปวานิช, 2538)

4. **ขั้นวัดผล** เป็นวิธีการที่จะทดสอบนักเรียนว่าเรียนไปแล้วได้ผลอย่างไร ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน การตรวจผลงานภาคปฏิบัติและการทดสอบ การสัมภาษณ์ การวัดผลวิธีนี้มักใช้กับนักเรียนในระดับชั้น ป.1-ป.2 หรือนักเรียนที่เล่าเรื่องได้ จะช่วยทำให้ครูได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง

การตรวจผลงาน เป็นการวัดผลงานที่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ เช่น การตรวจรายงาน การตรวจสมุดภาพ ผลการทดลอง สมุดบันทึกการสังเกต เป็นต้น

การตรวจงานภาคปฏิบัติและการนำไปใช้ เป็นการติดตามวัดผลตามลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติและกระบวนการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาของนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การวัดผลทางด้านข้อเขียนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การทดสอบ การวัดผลด้วยแบบทดสอบอาจทำได้ 2 วิธี คือ

ก. การทดสอบปากเปล่า เป็นการวัดผลที่มักใช้กับนักเรียนที่ยังมีข้อจำกัดในทักษะการอ่านและการเขียน หรือนักเรียนที่อ่านและเขียนหนังสือได้ แต่มีความจำไม่สามารถใช้มือเขียนหนังสือได้ เช่น ได้รับอุบัติเหตุแขนหัก ต้องใช้การทดสอบปากเปล่าหรือการทดสอบด้วยวาจา

ข. การทดสอบด้วยข้อเขียน เป็นการวัดผลด้วยแบบสอบ ซึ่งอาจจะมีหลายรูปแบบ เช่น แบบชนิดตัวเลือก แบบเติมคำ แบบอัตนัย ฯลฯ

จากการที่มีผู้อธิบายขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้นั้น สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีขั้นตอนที่แตกต่างกันไปตามเทคนิควิธีสอนที่ครูใช้ แต่โดยทั่วไปมีขั้นตอนหลักที่เหมือนกัน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน ขั้นสรุปและขั้นวัดผล

1. **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** เป็นขั้นการเตรียมความพร้อมให้แก่ นักเรียน โดยกระตุ้นหรือเร้าความสนใจให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนนั้นมากที่สุด มีการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ที่จะเรียนเข้าด้วยกัน เวลาที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนไม่ควรเกิน 10 นาที การนำเข้าสู่บทเรียนอาจใช้วิธีการดังนี้ ร้องเพลง เล่นเกม แสดงบทบาทสมมติ สันทนาการถาม แต่นิทานเล่าประสบการณ์ ใช้เหตุการณ์จริง ใช้อุปกรณ์การสอน เช่น สไลด์ วิดิทัศน์ เทป เป็นต้น

2. **ชั้นสอน** เป็นขั้นที่สำคัญถือเป็นหัวใจของการสอน ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ครูอาจใช้วิธีสอนหลายวิธีและกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสำรวจ การค้นคว้า การอธิบาย การบรรยาย การอภิปราย การวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ การเล่าเรื่อง การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมติ การรายงาน การสาธิต การทดลอง เป็นต้น และครูส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ควบคู่กันไปด้วย เวลาที่ใช้ในกิจกรรมขั้นนี้มากกว่าขั้นอื่นๆ

3. **ชั้นสรุป** เป็นขั้นที่มีการสรุปเนื้อหาที่เรียนผ่านมาแล้วทั้งหมด ทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติ ทักษะที่นักเรียนได้รับ ตลอดจนการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การสรุปจะกระทำทันทีที่การสอนเสร็จสิ้น ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสาระสำคัญและเป็นการย้ำให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญของเรื่องที่สอน การสรุปบทเรียนทำได้หลายวิธี ดังนี้ สรุปจากการปฏิบัติ สรุปจากการสร้างสถานการณ์ สรุปจากการใช้อุปกรณ์ ให้นักเรียนเป็นผู้สรุปบทเรียน ถ้าเป็นไปได้ควรให้นักเรียนทั้งกลุ่มร่วมกันสรุปหรือครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปก็ได้

4. **ชั้นวัดผล** เป็นขั้นที่จะทดสอบนักเรียนว่าเรียนแล้วได้ผลอย่างไร อาจวัดผลในระหว่างสอนหรือหลังจากการสอนก็ได้ โดยการสังเกต การอภิปราย การรายงาน การตอบคำถาม สังเกตจากการสรุปบทเรียน การทำแบบฝึกหัด การสัมภาษณ์ การตรวจผลงานและการทดสอบ

4. ครูประอมศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาซึ่งถือว่าสำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยปฏิบัติการที่นำนโยบายมาสู่ภาคปฏิบัติโดยตรง คุณภาพของนักเรียนจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นหลัก ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ คือ ครูประถมศึกษา

4.1 ลักษณะของครูประถมศึกษา

ครูประถมศึกษาที่ดีมีลักษณะและบทบาทหลายอย่าง ซึ่ง บันลือ พงษ์ชนะวัน (2519) กล่าวว่า ครูที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนประถมศึกษาได้ดีควรมีลักษณะและบทบาทพอสรุปได้ดังนี้

1. ครูประถมศึกษาควรรักนักเรียน ชอบอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน มีความเมตตา กรุณา อดทนต่อคำถามต่างๆ อุ่มเอี่ยมแจ่มใส อารมณ์เย็น พร้อมที่จะรับฟังและให้อภัยแก่นักเรียนเสมอ
2. ครูประถมศึกษาควรสร้างบรรยากาศของความเป็นกันเองในชั้นเรียน จัดชั้นเรียน และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้เป็นที่สนใจ ทำทาสความอยากรู้ อยากเห็นและสะดวกสบายในการเรียนรู้

3. ครูประถมศึกษาควรรู้จักใช้การยกย่องชมเชยและสร้างความมั่นใจในตนเองให้แก่ นักเรียน หลีกเลี่ยงการตำหนิหรือประจาน

4. ครูประถมศึกษาควรให้ความสนใจในกิจกรรมที่นักเรียนกระทำอยู่ หากนักเรียน มีปัญหาจะได้ให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสมต่อไป ทั้งจะได้มีโอกาสสังเกตและศึกษา พฤติกรรมของนักเรียน อันจะเป็นประโยชน์ในการประเมินผลไปพร้อมๆ กันด้วย

5. ครูควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมใหม่ๆ ให้แก่นักเรียนของตนอยู่เสมอ ซึ่งจะช่วย กระตุ้นให้นักเรียนสนใจในการเรียนยิ่งขึ้น

6. ครูประถมศึกษาควรเป็นผู้ที่คิดในการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การใช้คำพูด การตรงต่อเวลา ความประพฤติบรรจง ฯลฯ

7. ครูประถมศึกษาควรทำหน้าที่กระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้แสดงออก

8. ครูประถมศึกษาควรส่งเสริมให้นักเรียนมีอิสระในการทำงาน จัดให้มีกิจกรรมทั้ง เป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคลควบคู่กันไปเสมอ

ทุมพล หลักชัย (2525 อ้างถึงใน สุทธาติณี วิเวกานนท์, 2537) ได้ให้ความคิดเห็น ว่า ลักษณะครูที่ดี ควรเป็นดังนี้

1. ด้านการสอน พบว่า ลักษณะของครูที่ดีต้องเป็นผู้มีความสามารถในการสอนและ มีความสามารถในการอธิบาย สอนให้นักเรียนคิดเป็นและสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เป็นผู้ที่มีทักษะในการบรรยาย อธิบาย ตั้งปัญหา สรุปความคิดเห็น ใช้ภาษาได้ถูกต้องและเข้าใจ หลักระบุเป็นอย่างไร

2. ด้านวิชาการ ครูที่ดีต้องเป็นผู้หมั่นหาความรู้อยู่เสมอ รู้จักนำความคิดใหม่ๆ มาปรับปรุงการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น มีการค้นคว้าวิจัยควบคู่ไปกับการสอน

ครูสภา (2533 อ้างถึงใน สุทธาติณี วิเวกานนท์, 2537) กล่าวถึง คุณลักษณะด้าน สมรรถภาพทางวิชาชีพครู ไว้ดังนี้

1. รอบรู้ คือ จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงและ พัฒนาการที่เกิดขึ้นในสังคมของตนและของโลก มีความรอบรู้ในวิชาชีพของตน เช่น ปรัชญา การศึกษา ประวัติการศึกษา หลักการศึกษา นโยบายการศึกษา แผนและโครงการพัฒนาการศึกษา และต้องมีความรู้อย่างเชี่ยวชาญในเรื่องหลักสูตร วิธีสอนและวิธีประเมินผลการศึกษาในวิชาหรือ กิจกรรมที่ตนรับผิดชอบ

2. **ตอนคิด** คือ ต้องสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของนักเรียน อีกทั้งให้บริการแนะแนวในด้านการเรียน การครองคน และการรักษาสุขภาพอนามัย จัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน

3. **มุ่งมั่นพัฒนา** คือ รู้จักสำรวจและปรับปรุงตนเอง สนใจใฝ่รู้และศึกษาหาความรู้ต่างๆ รู้จักเพิ่มพูนวิพฐานะของตนเอง คิดค้นและทดลองใช้วิธีการใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วย

สมพงษ์ พลตะสุรย์หรือคำหามาน คนใจ (อ้างถึงใน ทรายฎักษณ์ แซ่มาศกร, 2537) ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านสมรรถภาพทางวิชาชีพครู ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า

1. ครูควรเป็นผู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นผู้แสวงหาความรู้ให้ทันเหตุการณ์ เช่น อ่านหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ หาความรู้ทุกด้านจากสื่อต่างๆ
2. ครูควรเข้าเป็นสมาชิกในวิชาชีพหรือองค์กรที่ส่งเสริมวิชาชีพครู สมาคมการศึกษาต่างๆ
3. ครูควรเป็นกรรมการ เป็นผู้เสนอรายงานในที่ประชุม โดยมีส่วนร่วมอย่างมาก
4. ครูต้องรู้จักใช้เทคโนโลยี สื่อต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนใจกระบวนการกลุ่ม (Group process) ใช้วิธีแบบแก้ปัญหาให้มากขึ้น เน้นให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าจากสื่อต่างๆ

จากการที่มีผู้กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีไว้หลายท่าน สรุปได้ว่า ครูที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ครูควรมีความเมตตากรุณา พร้อมรับฟังและให้อภัยแก่นักเรียนเสมอ อีกทั้งช่วยเหลือนักเรียนตามความเหมาะสมเมื่อนักเรียนมีปัญหา
2. ครูควรมีความสามารถในด้านการสอน เป็นผู้มีทักษะทางการสอน เช่น การบรรยาย การอธิบาย การตั้งปัญหา การสรุปความคิดเห็น ใช้ภาษาถูกต้อง เข้าใจหลักสูตรและสามารถตอบสนองต่อหลักสูตรได้อย่างดี
3. ครูควรศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ รู้จักนำความคิดใหม่ๆ มาปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้นและมีการค้นคว้าวิจัยควบคู่กับการสอน
4. ครูควรรู้จักใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ครูควรสร้างบรรยากาศในการสอนให้มีความเป็นกันเอง จัดห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้น่าสนใจ ทำทาสื่อการเรียนรู้อื่นๆ

6. ครูควรเป็นผู้นำที่ดีในการปฏิบัติทั้งในเรื่องการแต่งกาย การใช้คำพูด การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ฯลฯ

7. ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง

8. ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นรายบุคคลและการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม

9. ครูควรยกย่องชมเชยนักเรียน เมื่อนักเรียนทำความดี

10. ครูควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ๆ เสมอ เพื่อช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจเรียนยิ่งขึ้น

4.2 ครูประอมศึกษากับงานสอน

“การสอนเป็นศิลปะที่ยากที่สุดในกระบวนการศิลปะทั้งหมด อีกทั้งเป็นศาสตร์ที่ลึกซึ้งที่สุดในกระบวนการศาสตร์ทั้งหลาย เพื่อความสมบูรณ์ของการสอน ครูต้องมีความรู้ในวิชาการ ความรู้ในตัวนักเรียน กระบวนการสอน อุปกรณ์และสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้สูงสุด” (Richey, 1958 อ้างถึงใน ชีระ รุกเจริญ, 2525)

ประคินันท์ อุปรมัยและชिरุฑุทธิ์ เสนิมวงศ์ ณ อุดรธา (2526) กล่าวว่า “การสอน คือ กิจกรรมหรือกระบวนการที่ครูเป็นผู้จัดกระทำเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดมุ่งหมายของการสอน ดังนั้น งานการสอนหรือที่เรียกสั้นๆว่างานสอน จึงเป็นงานที่ครูประอมศึกษาต้องเป็นผู้กระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนประอมศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประอมศึกษา”

ในการจัดกระทำเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดมุ่งหมายของครูนั้น ครูมีกิจกรรมที่ต้องกระทำอยู่หลายประการ เริ่มตั้งแต่การวางแผนการสอน การดำเนินการสอนและการประเมินผลการสอน

ในการวางแผนการสอน ครูจำเป็นต้องเข้าใจอย่างชัดเจนในเนื้อหาวิชาที่สอนและเข้าใจธรรมชาติของนักเรียนที่สอน เพื่อจะได้เตรียมวิธีการสอนและวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนและเนื้อหาวิชาที่สอน

ในการดำเนินการสอน ครูต้องรู้จักเทคนิควิธีการที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียน เข้าใจความสนใจให้นักเรียนคอยติดตาม ส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกิจกรรม แนะนำและกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือแสดงความสามารถและบริหารชั้นเรียนให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ในการประเมินผลการสอน ครูต้องเข้าใจวิธีการประเมินผลการสอน เพื่อให้ผลของการประเมินสามารถตอบคำถามของครูได้ตามที่เป็นจริง

จากกิจกรรมที่ครูต้องกระทำในงานสอน จะเห็นได้ว่าภาระหน้าที่ของครูเกี่ยวกับงานสอน อย่างน้อยที่สุดก็จะเป็นภาระหน้าที่ที่เกี่ยวกับการเตรียมการสอน การดำเนินการสอนและการประเมินผลการสอน

อย่างไรก็ตาม การที่ครูจะปฏิบัติงานสอนให้สำเร็จดังที่หวังไปได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีก ได้มีการวิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษาไว้และพบตรงกันว่าลักษณะบุคลิกภาพของอาจารย์และความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตก็เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งต่อประสิทธิภาพการสอนเช่นเดียวกับองค์ประกอบอื่นที่กล่าวมาแล้ว (จินตนา มาพวง, 2519; ทัศนาวลัย ชมมณฑา, 2519 และชานา บัวแสง, 2519 อ้างถึงใน สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2526) แม้ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจะเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับอุดมศึกษา แต่จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้งสองตัวนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพทางการสอนในระดับประถมศึกษาด้วยเช่นกัน เพราะทั้งลักษณะบุคลิกภาพของครูประถมศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนประถมศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญองค์การสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนในระดับศึกษาคำเนินไปได้ด้วยดี

การปฏิบัติงานสอนให้ดังที่หวังไปได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ครูประถมศึกษาจำเป็นต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ของคนทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การประเมินผล การพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองและการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนกับนักเรียน ดังนี้

1. การเตรียมการสอน ครูประถมศึกษาามีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้โดยราบรื่นดังนี้

1.1 ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กและจิตวิทยาเด็กที่ตนต้องสอน

1.2 ศึกษาแหล่งสื่อการสอนที่สามารถหยิบยืมสื่อการสอนมาใช้ประกอบการสอนได้

1.3 ศึกษาและฝึกทำอุปกรณ์หรือสื่อการสอน โดยใช้วัสดุจากท้องถิ่นเพื่อให้ได้อุปกรณ์

ประกอบการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาที่จะสอน เหมาะสมกับนักเรียน ประหยัดและได้ผลคุ้มค่า

ภาระหน้าที่ดังกล่าวจะช่วยให้ครูสามารถวินิจฉัยภูมิหลังของนักเรียน กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอน กำหนดเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนกำหนดวิธีการประเมินผลได้

2. การดำเนินการสอน ครูประถมศึกษามีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินการสอนเป็นไปโดยราบรื่น ดังนี้

2.1 ศึกษาเทคนิควิธีการและฝึกจนเกิดทักษะในการนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะในการใช้กระดานดำ ทักษะในการใช้อุปกรณ์การสอน ทักษะในการตั้งคำถาม ทักษะในการใช้ท่าทางสื่อความหมาย ทักษะในการแปรเปลี่ยนวิธีสอนและทักษะการสรุปบทเรียน

2.2 ศึกษาเทคนิควิธีการในการสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ชั้นเรียนและวิธีการสร้างสภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนและเนื้อหาที่จะสอน

2.3 ศึกษาหลักและวิธีการในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนเพื่อนำมาใช้ในการควบคุม ปรับหรือส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่างๆ เช่น ตั้งใจเรียน อยู่ในระเบียบวินัยของชั้นเรียน ไม่ก้าวร้าว ไม่รังแกเพื่อน ชักถามข้อสงสัยทันทีหรือกล้าแสดงความคิดเห็น ฯลฯ เป็นต้น

2.4 ศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมแบบต่างๆ เพื่อจะได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุผลตามจุดหมายของการสอนที่วางไว้

3. การประเมินผลการสอน ครูประถมศึกษามีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้การประเมินผลการสอนเป็นไปได้อย่างราบรื่นดังนี้

3.1 ศึกษาเทคนิคและวิธีการในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนทั้งชนิดที่เป็น การประเมินผลการเรียนการสอนเนื้อหาในแต่ละมโนคติและการประเมินผลการเรียนการสอนสรุปรวม (Formative and Summative Evaluation)

3.2 นำผลที่ได้จากการประเมินไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอน

4. การพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ครูประถมศึกษามีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อให้สามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้ดี ดังนี้

4.1 คอยสำรวจบุคลิกภาพด้านต่างๆ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญา ของตนเองอยู่เสมอว่ามีด้านใดด้านหนึ่งยังบกพร่องอยู่บ้าง

4.2 ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบุคลิกภาพแต่ละด้านและสังเกตบุคลิกภาพของคนอื่นๆ ที่คิดว่าดี แล้วลอกเลียนแบบดู

4.3 ฝึกปรับปรุงบุคลิกภาพที่บกพร่องของตนเองเสมอๆ และหมั่นสำรวจ (อาจสำรวจเองหรือสอบถามจากผู้อื่น) ว่าบุคลิกภาพของตนดีขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

5. การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน ครูประถมศึกษามีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนดังนี้

- 5.1 ให้ความสนใจแก่นักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบทุกคนเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและไม่คำนึงถึงรูปร่างหน้าตา
- 5.2 ให้ความเมตตาครูแก่นักเรียนทุกคนโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
- 5.3 ในระหว่างสอน ทักทายและซักถามปัญหานักเรียนทุกคนอย่างทั่วถึง
- 5.4 พยายามให้ความเป็นกันเองกับนักเรียนโดยสนับสนุนให้นักเรียนกล้าที่จะซักถาม

สรุปได้ว่า การสอนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การสอนเป็นงานที่ครูประถมศึกษาต้องเป็นผู้กระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ เพื่อความสมบูรณ์ของการสอน ครูต้องมีความรู้ในวิชาการ ความรู้ในตัวนักเรียน กระบวนการสอน อุปกรณ์และสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้สูงสุด ในการจัดกระทำเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายนั้น ครูมีกิจกรรมที่ต้องทำหลายประการคือ การเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การประเมินผลการสอน การพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองและการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองกับนักเรียน

4.3 สมรรถภาพและพฤติกรรมของครูประถมศึกษา

เพื่อให้การปฏิบัติงานสอนมีประสิทธิภาพ ครูประถมศึกษาควรมีสมรรถภาพและแสดงพฤติกรรมอย่างน้อยที่สุดดังต่อไปนี้

1. สมรรถภาพและพฤติกรรมด้านความรู้และเทคนิควิธี

1.1 มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของเด็ก จิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาการสอน เนื้อหาวิชาในหลักสูตร เทคโนโลยีและสื่อการสอน วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและหลักวิธีการประเมินผล ซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ เช่น สามารถวางแผนการเรียนการสอนในแต่ละบทเรียนได้อย่างเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียนที่สอน ทั้งในแง่ของการจัดแบ่งเนื้อหาสาระที่สอน การหาและใช้อุปกรณ์การสอน การจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและการกำหนดวิธี การประเมินผล รวมทั้งสามารถดำเนินการเรียนการสอนในแต่ละบทเรียนให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีตามแผนที่วางไว้

1.2 มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของไทยและหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ เช่น สามารถใช้หลักสูตร คู่มือครูและแผนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ประกอบการเตรียมแผนการเรียนการสอน การดำเนินการเรียนการสอนและการประเมินผล การเรียนการสอนให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายที่หลักสูตรวางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธี มีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การดำเนินการสอนและการประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ เช่น สามารถใช้ เทคนิควิธีสอนที่หลากหลายในการสอนนักเรียนแต่ละบทเรียน สามารถแปรเปลี่ยนวิธีสอนเพื่อ ได้รับความสนใจให้นักเรียนสนใจบทเรียนอยู่ตลอดเวลา สามารถดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอน จนนักเรียนเข้าใจเนื้อหาสาระที่เรียนตามจุดมุ่งหมายที่ครูวางไว้และสามารถประเมินผลการเรียน การสอนเพื่อนำผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนได้

1.4 มีทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะการใช้อุปกรณ์ การสอน ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการใช้ท่าทางสื่อความหมายและทักษะการสรุปบทเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏเห็นได้ เช่น สามารถได้รับความสนใจของนักเรียนได้ตั้งแต่เริ่มบทเรียน เขียนกระดานดำได้อย่างถูกต้อง ตามลักษณะของการเขียนตัวอักษรและถูกต้องตามหลักการใช้ กระดานดำให้เป็นประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักหาเหตุผล รู้จัก ปรียัมเทียบ รู้จักวิเคราะห์และรู้จักประเมินผล แสดงท่าทางประกอบคำพูดได้อย่างเหมาะสม และใช้เทคนิคต่างๆ ในการสรุปบทเรียน จนนักเรียนสามารถจับประเด็นสำคัญของเนื้อหาที่เรียน ในแต่ละเนื้อหาได้

1.5 มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะการเป็นผู้นำที่ดี วิธีการปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้ดี และวิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ เช่น ทำคนเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียนทุกคนอย่างทั่วถึงและคิดค้นความต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคน ในชั้นเรียนอย่างเสมอภาคและสุติธรรม

1.6 มีความรู้เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ เช่น จัดโต๊ะเรียนของนักเรียนให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมกับกิจกรรม จัดวางอุปกรณ์การสอน ทั้งที่ใช้มานานแล้วและเพิ่งใช้ให้อยู่ในที่ที่เหมาะสม ส่งเสริมให้นักเรียนร่วมมือกันในการจัดบอร์ด จัดป้ายนิเทศหรือจัดนิทรรศการอย่างเหมาะสมกับบทเรียน เรื่องราวหรือสภาพการณ์ต่างๆ

1.7 มีความรู้และมีเทคนิควิธีในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ เช่น ให้แรงเสริม ลงโทษ ชี้แจงเหตุผลหรือปล่อยให้นักเรียนได้ประสบการณ์ ตรงจากผลการกระทำของตนเองอย่างเหมาะสมตามควรแก่กรณี ซึ่งเหมาะสมกับลักษณะนิสัยของ นักเรียนแต่ละคนและเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

2. สมรรถภาพและพฤติกรรมด้านคุณลักษณะและเจตคติ

2.1 มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ เช่น ไม่แสดงความเบื่อหน่ายต่อการสอนให้นักเรียนเห็น สนใจและติดตามหาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการสอน เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการสอนและแสดงพฤติกรรมทั้งด้วยท่าทางและคำพูดว่าไม่รู้ลึกเป็นปมด้อยในการที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ในวิชาชีพครู

2.2 รัก เข้าใจ เอาใจใส่และหวังดีต่อนักเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ เช่น ยินดีให้อภัยต่อนักเรียนที่ทำความผิดโดยไม่ตั้งใจ ไม่ลงโทษนักเรียนที่ทำความผิดก่อนที่จะสืบสวนหาสาเหตุที่แท้จริง ไม่บีบบังคับให้นักเรียนทำในสิ่งที่เกินความสามารถหรือแนะนำดักเตือนเมื่อนักเรียนปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง ฯลฯ เป็นต้น

2.3 ใจกว้าง ขอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ เช่น เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น แม้ความคิดเห็นนั้นจะขัดแย้งกับความคิดเห็นของครู ขอมรับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของนักเรียน โดยไม่มีอคติหรือให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำกิจกรรมบางอย่างที่อยู่ในวิสัยที่นักเรียนพึงกระทำได้

2.4 แก้ปัญหาเฉพาะหน้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้ เช่น เพิกเฉยต่อนักเรียนบางคนที่ไม่สนใจบทเรียนในบางขณะ ชมเชยนักเรียนที่ริ่ชื่อผลิตผลของครู ในขณะที่สอนได้ถูกต้องหรือเปลี่ยนกิจกรรมทันทีทันใด เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนที่กำลังเบื่อเกิดการตื่นตัวโดยมิได้เตรียมแผนล่วงหน้ามาก่อน ฯลฯ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การปฏิบัติงานสอนให้มีประสิทธิภาพครูประถมศึกษาควรมีสมรรถภาพและพฤติกรรมอย่างน้อยที่สุดดังนี้

1. สมรรถภาพและพฤติกรรมด้านความรู้และเทคนิควิธี คือ มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของเด็ก จิตวิทยาการเรียนการสอน เนื้อหาหลักสูตร เทคโนโลยีและสื่อการสอน มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีและทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การดำเนินการสอนและการประเมินผล การเรียน มีทักษะในการนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ทักษะการใช้ท่าทางสื่อความหมายและทักษะในการสรุปบทเรียน มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะการเป็นผู้นำ มีความรู้เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ มีความรู้และเทคนิควิธีในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน

2. สมรรถภาพและพฤติกรรมด้านคุณลักษณะและเจตคติ คือ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู รักและหวังดีต่อนักเรียน ขอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัย มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของครู พฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์กับการใช้รายการโทรทัศน์ ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของวิศา เกียวกุล (2538) พบว่า เพศหญิงมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการชมรายการโทรทัศน์มากกว่าเพศชาย

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของ วิศา เกียวกุล (2538) พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการชมรายการโทรทัศน์ไม่แตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของ วิศา เกียวกุล (2538) พบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานครที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมรายการข่าวโทรทัศน์แตกต่างกัน โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงก็จะประกอบอาชีพที่ใช้ความรู้ความสามารถสูงไปด้วยจึงจำเป็นต้องมีการเลือกรับข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เป็นผู้รอบรู้และทันสมัยอยู่เสมอ มีการนำข้อมูลเพื่อไปใช้ประโยชน์ในด้านการพูดคุยสนทนากับเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่นๆ รวมทั้งการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ แตกต่างกันไป

ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่สอนกับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของ จตุพร ทองอ่อน (2532) พบว่า ครูแต่ละกลุ่มวิชานำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะครูในกลุ่มวิชาสังคมศึกษานำข่าวโทรทัศน์เกือบทุกประเภท ตลอดจนรายการประกอบข่าวไปใช้ในการสอนมากกว่าครูในกลุ่มวิชาอื่นๆ โดยการแนะนำให้นักเรียนชมข่าวโทรทัศน์เป็นความรู้รอบตัว นำข่าวที่ได้ชมมาคุยให้นักเรียนฟัง และนำข่าวมาเล่าเป็นเกร็ดความรู้ประกอบเนื้อหาวิชามากกว่าวิธีอื่นๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในการสอนกับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของ นันทวรรณ อุคมสุข (2539) พบว่า การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนประกอบการเรียนการสอนเนื้อหาถึงแคว่ด้อมในวิชาวิทยาศาสตร์ไม่ขึ้นอยู่กับจำนวนปีที่สอนวิทยาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ความสัมพันธ์ระหว่างความบ่อยในการชมกับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของ วิศลา เกียวกุล (2537) พบว่า การชมรายการข่าวโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมข่าวโทรทัศน์ โดยผู้ชมที่ชมข่าวโทรทัศน์มาก ซึ่งดูได้จากความบ่อยครั้งในการชมมาก ก็จะมีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ มากและก็มี ความพึงพอใจมากเช่นกัน ส่วนผู้ชมที่ชมข่าวโทรทัศน์น้อยก็มีการนำไปใช้ประโยชน์น้อย รวมถึงมีความพึงพอใจน้อยด้วย ซึ่งผู้ชมข่าวโทรทัศน์เมื่อได้ชมแล้วได้นำไปใช้ประโยชน์ในการสนทนาพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับบุคคลอื่นๆ มากที่สุด ส่วนปาริชาติ แก้วมงคล (2541) ศึกษาพบว่า ความบ่อยในการชมรายการโทรทัศน์ไม่มีความสัมพันธ์กับการนำไปใช้ประโยชน์

ความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาในการชมกับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของ จตุพร ทองอุ้น (2532) พบว่า ครุมีการนำข่าวโทรทัศน์มาใช้ประกอบการสอนนานๆ ครั้ง ซึ่งเป็นข่าวที่อยู่ในช่วงเวลา 20.00-21.00 น. และ 19.30 น.-20.00 น. มากกว่าช่วงเวลาอื่นๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการชมกับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของ วิศลา เกียวกุล (2537) พบว่า การชมรายการข่าวโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมข่าวโทรทัศน์ โดยผู้ชมที่ชมข่าวโทรทัศน์มาก ซึ่งดูได้จากปริมาณเวลาที่ใช้ในการชมมาก ก็จะมีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ มากและมีความพึงพอใจมากเช่นกัน ส่วนผู้ชมที่ชมข่าวโทรทัศน์น้อยก็มีการนำไปใช้ประโยชน์น้อย รวมทั้งมีความพึงพอใจน้อยด้วย ซึ่งผู้ชมข่าวโทรทัศน์เมื่อได้ชมแล้วได้นำไปใช้ประโยชน์ในการสนทนาพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับบุคคลอื่นๆ มากที่สุด ส่วนปาริชาติ แก้วมงคล (2541) ศึกษาพบว่า ระยะเวลาในการชมรายการโทรทัศน์ไม่มีความสัมพันธ์กับการนำไปใช้ประโยชน์

ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณในการชมกับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของ สุทธิญา เพ็ชรธุรกิจ (2539) พบว่า ปริมาณการชมแทบจะ ไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ประโยชน์และการนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างบทบาทที่สร้างสรรค์ของตนเองในสตรี กล่าวคือ สตรีที่ชมรายการมากก็ไม่ได้หมายความว่าเขาจะรับรู้ประโยชน์มากหรือมีการนำไปใช้มากด้วย

ส่วนนันทวรรณ อุดมสุข (2539) พบว่า การใช้สื่อมวลชนประกอบการเรียนการสอนเนื้อหาถึงแวดล้อมของครูวิทยาศาสตร์ขึ้นอยู่กับจำนวนข่าวสารที่ได้รับจากสื่อมวลชนและความเพียงพอของสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของรายการที่ชมกับการใช้รายการโทรทัศน์ จากการศึกษาวิจัยของ จตุพร ทองอุ่น (2532) พบว่า ข่าวทุกประเภทถูกนำมาใช้สอนในระดับนานๆ ครั้ง อย่างไรก็ตามประเภทของข่าวที่ถูกนำมาใช้สอน 3 อันดับแรก ได้แก่ ข่าวการศึกษา ข่าววิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและข่าวต่างประเทศ สำหรับ ปกรณ์ พูนเพิ่ม (2533) พบว่า อาจารย์พลศึกษาและนิสิตนักศึกษาวิชาเอกพลศึกษา มีความคิดเห็นว่า รายการกีฬาต่างๆ ทางโทรทัศน์ส่วนใหญ่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เนื่องจากรายการกีฬาต่างๆ สามารถให้ความรู้ด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากรายการโทรทัศน์ในด้านต่างๆ สรุปได้ว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการใช้รายการโทรทัศน์ ได้แก่ สถานภาพและพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์ แม้ว่าจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์กับการใช้ประโยชน์จากรายการโทรทัศน์ในด้านต่างๆ มาบ้างแล้ว แต่ยังไม่มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูมาก่อน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร” ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่า ครูมีพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์อย่างไร ครูใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนทั้ง 4 ชั้น ซึ่งได้แก่ ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นสอน ชั้นสรุปและชั้นวัดผลในระดับใด สถานภาพของครูและพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานครหรือไม่